

27 TEMMUZ 1994

) Yetişen, Rıza:
Tahtacı Aşiretleri. Adet, Gelenek ve Görenekleri. İzmir, 1986.
286 S..
Sign.: 39035

190776
TAHTACILAR

3028. Kehl, Krisztina: Die Tahtacı: vorläufiger Bericht über e. ethn.-religiöse Gruppe traditioneller Holzarbeiter in Anatolien / Krisztina Kehl. - Berlin : Verl. Das Arab. Buch, 1988. - 70 S. : Ill., 1 Kt. - (Occasional papers / Ethnizität und Gesellschaft : 16)
ISBN 3-923446-30-6
7 E 8702

05 OCAK 1994

4769 ÖZBAYRI, Kemal et ROUX, J. P.
Quelques notes sur la religion des Tahtacı,
nomades bûcherons de la Turquie méridionale. REI 32 (1964), pp. 45-86

15 TEMMUZ 1995

Tahtacılar

17839 HEFFENING, W. Tahtağy-Lieder
aus dem Taurus. ZDMG N.F. 16 (91,
1937), pp. 147-161

Tahtacılar

16 TEMMUZ 1992

TAHTACILAR

Bestell-Nr./Ständer
28 A 1364

Yetişen, Rıza: Tahtacı aşiretleri. Adet, gelenek ve görenekleri. İzmir 1986: Memleket Gazetecilik ve Matbaacılık. 286 S. [Türk.] [Zur Volkskunde d. alevitischen Döffer in d. Provinz İzmir.]

4132 ROUX, J.-P. The Tahtacı of Anatolia. The other nomads: peripatetic minorities in cross-cultural perspective. Ed. A. Rao. Cologne: Böhlau, 1987 (Kölner Ethnologische Mitteilungen, 8) pp.229-245

ŞUBAT 1993

190776
Akçaenış tahtacılarında dinin ve dini örgütlenmenin günlük yaşama etkisi. ENGİN, İsmail. Doktora. Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara, 1993. 222 s., 249 ref.
Danışman: Prof. Dr. Bozkurt Güvenç. Dili: Tr.

20 MAYIS 1998

190176

TAHTACILAR

- 1 ALİ KOCADAYI, Kaşdışlen Tahtacılarının dînî ve sosyo-kültürel yapısı, Marmara Üniversitesi, Yüksek Lisans, 2013

ETHNIZITÄT UND GESELLSCHAFT

Occasional Papers
Nr. 16

16 KASIM 1993

Krisztina Kehl
Die Tahtacı
Vorläufiger Bericht über eine
ethnisch-religiöse Gruppe
traditioneller Holzarbeiter
in Anatolien

LIBRARY
Research Centre for Islamic
History, Art and Culture
ISTANBUL

5

Vorwort

Die hier vorgestellten Beobachtungen gehen hauptsächlich auf einen dreimonatigen Aufenthalt im Jahre 1986 unter Tahtacı-Gruppen in der Umgebung von Izmir, Finike und Adana zurück. Für die finanzielle Unterstützung dieser Forschungsreise bin ich dem Forschungsgebietsschwerpunkt "Ethnizität und Gesellschaft" an der Freien Universität Berlin zum Dank verpflichtet.

Die vorliegende Arbeit erhebt in keinerlei Hinsicht Anspruch auf Vollständigkeit. Es sollen hier lediglich vorläufige Ergebnisse der o.g. Forschungsreise vorgestellt und unter Heranziehung der bereits vorhandenen Literatur ausgewertet werden. Die Arbeit soll als Ansatz für die weitere Erforschung des Tahtacıtums vor allem im Bereich des sozioökonomischen Wandels gewertet werden. Die gewonnenen Erkenntnisse sollen im Verlaufe eines geplanten Forschungsprojektes weiter vertieft und verbessert werden.

LES TRADITIONS DES NOMADES
DE LA TURQUIE MÉRIDIONALE

PAR

JEAN-PAUL ROUX

Contribution

*à l'étude des représentations religieuses des sociétés turques
d'après les enquêtes effectuées chez les Yörük et les Tahtacı*

PAR

J.-P. ROUX et K. ÖZBAYRİ

DÉPOSITAIRE

LIBRAIRIE ADRIEN-MAISONNEUVE

11, RUE SAINT-SULPICE

PARIS, VIe

1970

TABLE DES MATIÈRES

ABRÉVIATIONS UTILISÉES.....	XI
INTRODUCTION.....	1
CHAPITRE PREMIER : Éléments de la vie matérielle	37
CHAPITRE II : Islam et islamisation des nomades	83
CHAPITRE III : La sainteté et le numineux	137
CHAPITRE IV : Le culte des arbres	181
CHAPITRE V : Les nomades et le monde animal. Animaux domestiques	213
CHAPITRE VI : Les nomades et le monde animal. Animaux sauvages	263
CHAPITRE VII : Famille et Société	301
CONCLUSION.....	355
BIBLIOGRAPHIE.....	361
INDEX.....	381
TABLE DES ILLUSTRATIONS.....	407

Ismail Engin / Erhard Franz
[Haz. / Hrsg.]

Aleviler / Alewiten

Cilt 1 Band

Kimlik ve Tarih
Identität und Geschichte

Mitteilungen 59

2000

ÜZÜM

Vereine und Interessengemeinschaften zu gründen. Politisch sympathisierten sie mit linken Ideologien, und sie schlossen sich linken Parteien an.

Bis in die sechziger Jahre hinein waren in der Türkei keine Kontakte zwischen Alewiten und den vorwiegend im äußersten Nordosten des Landes lebenden türkischsprachigen schiitischen Aserbeidschanern (Azeri) zu beobachten. Mit dem Zuzug beider Gruppen in die westlichen Ballungsgebiete kam es zwar zu Berührungspunkten, dennoch blieben die Beziehungen untereinander auf niedrigem Niveau. Dies änderte sich nach der Revolution in Iran 1979, als die iranische Mullahs, im Bestreben, die islamische Revolution auf den gesamten Vorderen Orient auszubreiten, verstärkten Kontakt zu den Alewiten suchten und sich dabei der Azeri bedienten. Ein spezielles Anliegen der Schiiten war, das Alewitentum an die Schia anzubinden, es zu schiitisieren und für politische Ziele zu mobilisieren, was insbesondere im starken Engagement von Schiiten in alewitischen Vereinen zum Ausdruck kam. Die meisten alewitischen Vereinigungen lehnten eine derartige Vereinnahmung ihres Glaubens strikt ab und unterbanden sowohl den Verkauf von alewitischen Publikationen in schiitischen Moscheen als auch von schiitischen Schriften in alewitischen Organisationen. Sie unterstrichen auch immer wieder die Unterschiede innerhalb beider religiöser Richtungen. Die gewisse Nähe durch ähnliche Glaubensmotive werde durch die unterschiedliche ethnische Zugehörigkeit von iranischen Schiiten und türkischen Alewiten wieder aufgehoben. Die Schiiten ihrerseits sahen im Alewitentum eine vom wahren Weg abgekommene Glaubensrichtung, die die echten Glaubensinhalte verloren habe.

Trotz heftigen Widerstandes auf alewitischer Seite gründeten die Schiiten in Çorum eine schiitische Moschee, und es gelang ihnen, Gemeindemitglieder aus dem alewitischen Lager zu gewinnen. Auch an der Gründung der "Ehl-i-Beyt-Stiftung" und der Organisation ihrer Stiftungsaktivitäten beteiligten sich Schiiten; eine "Dominanz" der Schia in dieser Organisation kann man daraus jedoch nicht ableiten.

Zusammenfassend ist festzuhalten, daß es den Schiiten nach 1979 – wie schon früher in der Geschichte – nicht gelang, das Alewitentum in der Türkei tiefgreifend zu beeinflussen.

Ismail Engin

Tahtacılar: Araştırmalar ve Kökenleri

Bu makale, üç kısımdan ibarettir. İlk kısımda, Tahtacılar üzerine genel bilgiler verilecek; ikinci kısımda onları konu edinen çalışmaların süreç içerisinde Türkiye'de sosyal bilimlere katkılarına değinilecek; üçüncü kısımda ise, Tahtacıların kökenleriyle ilgili iki varsayım ele alınıp irdelenecektir.

1. Genel

Bugüne kadar Türkiye'de yaşayan ve sosyolojik, antropolojik ve etnografik olarak en fazla üzerinde çalışılmış özel topluluklardan biri, belki de en önemlisi Tahtacılarıdır. Tahtacılar,

- Alevi bir cemaat;
- Türkmen bir topluluk

olmaları niteliğiyle ya da hem dini, hem de etnik özellikleriyle dikkati çekmiştir. Bu anlamda, onlar homojen ve kapalı bir yapıya sahiptir. Diğer bir anlatımla, Tahtacılar üzerine yapılan çalışmalarda, onlar kapalı bir topluluk olarak tanımlanmış; iç-evlilik kuralının – ki bu Anadolu'da çok yaygındır – katı hali betimlenmiştir.¹ Bu bağlamda hemen belirtilmelidir ki, Tahtacılar da belirtilen iç-evlilik kuralı (Tahtacının Tahtacı ile evlenmesi/Alevinin Alevi ile evlenmesi), genelde kapalı topluluklara özgü bir durumdur – tıpkı Doğu Anadolu'daki Şafii Kürt aşiretlerinde ve Doğu Karadeniz'deki Hanefi Lazlardaki gibi – onların kapalı bir topluluk olmasının – önce – sonucudur – sonra nedenlerinden biridir. Tahtacılaraya yönelik ya da onları içeren çalışmalar, onların Türkiye'deki Aleviliğin önemli bir temsilcisi (ya da akla gelen ilk temsilcileri) olduğunu² ve Türkiye'de yaşayan Sünni Müslümanlar ile Aleviler arasında din ve sosyal/kültürel yapı açısından farklılıklar bulunduğunu ortaya koymuştur.³

16. yüzyıldan beri Osmanlı döneminde yaptıkları işle anılan ve ormanda çalıştıkları için *Cemaat-ı Tahtacıyan*⁴ olarak adlandırılan Türkmen aşiretleri ya da *Türkmân Yörükân*'ı,⁵ aynı zamanda konar-göçerliği kimliğinde barındırıyor; daha da önemlisi merkezi idareye karşı, Aleviliği simgeliyordu. Cumhuriyet'le birlikte, aşiretlerin yerleşik hayata geçmeleri, önceleri köylü, zamanla da köyden kente göçle kentli hayat tarzını benimsemeleri sonucu, Tahtacı kavramı-kimliği, mesleki ve konar-göçerliği belirten bir kavram-kimlik olmaktan çıktı ya da bu özelliklerini yitirdi.

1. Bkz. Roux/Özbayrı 1964; Roux 1987; Kehl-Bodrogi 1988; İ. Engin 1993.

2. Krş. Roux 1987.

3. Bkz. ve krş. İ. Engin 1993; 1998 (1).

4. Bkz. Sümer 1962.

5. Bkz. Türkay 1979: 157, 708.

- Zeltner, F. de
1916 Notes sur les Laobe du Soudan français. *Bulletin et mémoires de la société d'anthropologie de Paris* VII: 165–169.
- Zemp, H.
1963 Musiciens autochtones et griots malinkés chez les Dan de Côte d'Ivoire. *Cahiers d'études africaines* 24: 370–383.
- 1966 La légende des griots malinké. *Cahiers d'études africaines* 24: 611–642.
- Zwangenberg, R. and A. King
1976 Dorobo Hunting and Gathering. A Way of Life or a Mode of Production? *African Economic History* 2: 12–21.

23 SUBAT 1995

The Other Nomads

Cologne - Wien 1987

Editor: Aparna Rao

pp. 229-245

Chapter 9

THE TAHTACI OF ANATOLIA¹

Jean-Paul Roux

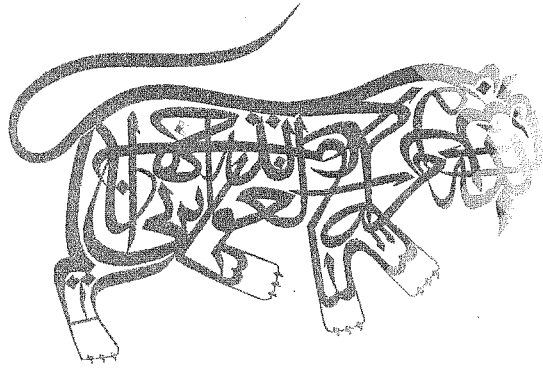
After the Seljuk victory at Manzikert over the Byzantines in 1071, Asia Minor was gradually turkicized and islamicized by central Asian nomadic tribes of the Oghuz federation, who came in through Iran. In course of time and above all due to the consistent policy followed by Seljuk and Ottoman governments these tribes mixed with local communities. Notwithstanding various, often forcible, attempts by the authorities the total settlement of the nomads was however quite achieved and when the Ottoman Empire collapsed at the end of the first world war, there were communities, which inspite of their extremely decadent social structure, still clung tenaciously to their traditional nomadic life style. Even today the process of sedentarization has not been completed. Nomadism certainly is diminishing, often giving way to semi-nomadism; it appears condemned in the more or less near future and yet, it persists. Contrary to circumstances in certain other parts of the world, nomadism in Turkey does not appear to correspond to severe economic needs. Rather, the weight of tradition and the specific characteristics of these nomads assure its survival.

Nomads in Contemporary Turkey

The majority of Turkish nomads today certainly are animal husbanders, descendants of animal husbanders. Most still use the camel as pack animal and subsist largely on their herds, mainly of sheep and goats and to a lesser extent of cattle. When they are transhumant, the

¹ In this chapter the official Turkish spellings have been used for Turkish words: c should be read as ç, ç as ch, ş as sh, R is like the hard Russian r and ö and ü are diphthongs.

HAZIRLAYAN: İSMAİL ENGİN, HAVVA ENGİN,
ALEVİLİK, İSTANBUL 2004. S. 299-321 .İSAM 130407

İSAM ALEVİLİK 2004

ALİ SELÇUK

MERSİN TAHTACILARINDA KURBAN FENOMENİ

Bu araştırmamızda, Mersin Tahtacıları arasında tespit ettiğimiz kurbanla ilgili inanış ve uygulamaları değerlendireceğiz. Tahtacılar da sunuluş şekline, sunulan varlıklara ve çeşitli amaçlara yönelik pek çok kurban tespit edilmiştir. Tahtacılar arasında kurbandsız herhangi bir dinî pratiğe rastlanmamaktadır.

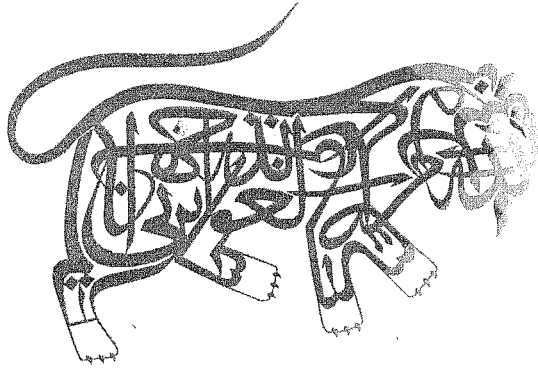
SUNUŞ ŞEKLİ BAKIMINDAN KURBAN

1- Kanlı Kurban

Mersin Tahtacıları arasında rastladığımız en yaygın kurban türünü kanlı kurbanlar oluşturmaktadır. Tahtacılar, kanlı kurbanları iki gruba ayırmaktadır: *İç veya içeri kurbanı*, *dış veya dışarı kurbanı*.

Tahtacılar iç-içeri cemi adını da verdikleri musahiplik ritüelinde kesilen kurbanı iç-içeri kurbanı olarak adlandırırlar. *Tercüman* adı verilen bu kurban, cem törenindeki görevlilerden birisi olan kurbançı tarafından tığlanır. Buradaki tığlamak kelimesi, kesmek anlamında kullanılmaktadır. Tahtacılar arasındaki tespitimize göre, onlar sadece tercüman kurbanı için kurban tığlamak ifadesini kullanmakta, bunun dışındaki bütün kanlı kurbanları kurban kesmek sözüyle ifade etmektedirler. Tercüman kurbanının kanı bir kaba akıtılır, yere veya kurbanı kesenlerin üzerine sıçramamasına özen gösterilir. Kurban edilen hayvanın derisi yüzülüp, içkembe ve bağırsakları çıkarıldıktan sonra hiçbir organı parçalanmadan, kemikleri kırılmadan tüm olarak bir kazanda pişirilir. Daha sonra kurbanın kemikleri kırılmadan eti kemiklerinden ayrılır. Kurbanın sağ ön bacağı ile döş (göğüs) adı verilen parçası dedeye sunulmak zorundadır. Bu kurbanın etini sadece içeri cemi ne katılanlar yiyebilir. Yemekten sonra kurbanın kanı, yenilmeyen eti ve kemikleri kuyucu tarafından derisiyle birlikte gömülür (Köprübaşı, Yeşilyurt, Kumaçukuru, Çamalan, Çağlayan mahallesi Çukurova mahallesi, Bozyazı).

HAZIRLAYAN: İSMAİL ENGİN, HAVVA ENGİN,
ALEVİLİK, İSTANBUL 2004. S.393-412 .İSAM 130407

105 ARAKLIK 2004

İSMAİL ÖZTÜRK

TAHTACILARIN GÜNLÜK YAŞAMINDA KİMİ MADDİ KÜLTÜR ÜRÜNLERİNİN YERİ

Giriş

Bu çalışmada Tahtacı olarak bilinen Türk topluluğunun günlük yaşamlarında yer alan törensel amaçlı ya da günlük gereksinimler için kullanılan, işlevsel özelliği olan, kültürün kimi maddi ürünleri (etnografik eşyalar) ele alınacaktır.

Araştırmada, Tahtacı kelimesinin etimolojisi ve Tahtacıların geçmişine ilişkin bir çalışmaya gidilmeyecek; ancak, konu gereği gereksinme durumunda, toplumun geçmişine ve adına göndermeler yapılacaktır.

Araştırmanın konusunu, Tahtacıların günlük ya da törensel yaşamlarında kullandıkları işlevsel amaçlı araç-gereçlerin (kültürün maddi ürünlerinin = etnografik eşyaların) toplumsal yaşamdaki yeri oluşturacaktır. Dolayısıyla araştırmada, söz konusu eşyaların biçimlenmesinde, işlev ve görünümünü (formlarını) kazanmasında, toplumsal yaşamın rolü (ve etkileri) de değerlendirilecektir. Bu değerlendirme yapılırken de, toplumsal yaşam, kültürün maddi ürünlerinin toplumdaki işlevi, kültürel değişim, teknolojik gelişme vb. baz alınacaktır.

Geçmişte yaygın biçimde, geniş kitlelerin günlük gereksinmesine yanıt veren, birçok günlük kullanım eşyalarının (etnografik eşyalar) toplumların yaşamından bir bir kopmaları, bunların yerini alanlarla, kaybolanların ilişkilendirilmelerini gerekli kılar. Çünkü kültürel değişim ile birlikte günlük yaşamdan işlevlerini yitirdikleri için çekilen ya da işlev değiştirerek yeni görünüm kazanarak bu günlük kullanım eşyaları da değişim sürecine girmekte ve sonuçta o da değişmektedir.

Değişim önüne geçilemeyen bir olgudur. Evren, enerji üretip tüketerek büyük hareketler oluşturuyor ve değişiyor. Toplumsal değişim, evrendeki bu değişimin küçük bir parçasını oluşturuyor. Toplumlar yaşam savaşımı vererek, yaşam içinde üretip-tüketerek değişiyorlar. İşte bu

TAHTACILARDA ALEVİ TERMİNOLOJİSİNDEN KİMİ ÖRNEKLER

Önceleri Ağaç-Eri diye bilinen bu Türkmen Alevi zümresi, sonraları Farsça kökenli bir sözcük olan “tahta-tahte” kelimesine, Türkçe iş eki olan “-cı-ci” ekinin birleştirilmesiyle “Tahtacı” olarak anılmaya başlamıştır.¹

“Tahtacıym” diyen bir kişi Alevidir; fakat her Alevi, Tahtacı değildir (Çepni, Avşar, Nalcı, Sıraç, Barak, Abdal, Zaza vb. olabilir). Ayrıca “Tahtacıym” diyen bir kişi aynı zamanda Türkmendir, fakat her “Türkmenim” diyen Tahtacı olmayabilir. Alevi gruplar içerisinde uğraştıkları işten dolayı, Ağaç-Eri olmak geçmişte sadece Tahtacılara özgü bir durum idiye de, günümüzde değişen sosyal şartların etkisiyle artık Tahtacılar sadece ağaç işi (ormancılıkla) ile değil, hemen her çeşit meslek dalıyla uğraşmaktadır.²

Tahtacılık kavramı sözcük olarak: Ağaç kesen, tahta biçen, kereste işiyle uğraşan kimse³ anlamlarını ifade ederken, zamanla, kendilerine mahsus bir mezhep inancının varlığına inanan, coğrafi dağılımları bakımından Anadolu’nun güney kısmı ile batı tarafındaki ormanlık bölgelerde ekseriyetle göçebe ve pek az olarak ta yerleşik hayatta yaşayan, hayatlarını ağaç kesmek, dikmek, tahta biçmekle geçiren; ağaç işleri ve ormancılıkla meşgul olan Türkmen Alevi zümrelerini ifade etmektedir.⁴

Tahtacıların, ilk defa 13. yüzyılın ikinci yarısında yazılı kaynaklarda bahsedilmeye başlanan Ağaç- Eri Türkmenlerinin devamı olduğu ileri sürülmekte⁵; Ağaç-Eri isminin Tahtacı adına dönüşmesinin ise 16. yüzyılda başladığı düşünülmektedir. O devirdeki Osmanlı tapu tahrir defterleri ve belgelerinde “Cemaat-ı Tahtacıyan” tamlaması geçmektedir.⁶

Tahtacılarıdaki Alevi terminolojisine, İmam Cafer Menakıb (Buyruk)’ına göre dede ile talibin ya da yol ehli olanların yerine getirmesi gerekli olan yedi farzı vererek başlayacak olursak:

ایمان نابدیریس ایمان کنسه نائب تنده سلطان کی نیجه دورده
مثلا ایمان برخزیننه دروا بلبس براوغرودر وعقل دخی
خزیننه داردرخزیننه دارکتدی اوغری خزیننه یه تندی و برقولده
دخی ایمان قبولدر وابلبس قورندر عقل جو بلدر پس جو بان
کتدی قورت قیونه تندی و برقولده دخی ایمان سوتدرا بلبس برایتدر
عقل بکجیدرا وچی دخی براوده در پس بکجی اودن کتدی ایت
سوده تندی ایمدی ای مسکین بیچاره ایمان ایچنده سرگرداندر
پس حق تعالی یه ایناتق ایماندر و یو یروغن طومق دخی ایماندر
ویغلوک دیدیکندن یغلمق ایماندر حق تعالی ک فرشته لیریند
ایناتق ایماندر پس عزیزمن هر برکشی یه اوچموز فرشته موکلدر
بونجه فرشته لیرارا سنده ادب ایترسین قنی فرشته لیریند
ایناتدیغک وحق تعالی حضر تیرینک قرأنه و کتابلرینه ایناتق
ایماندر پس قنغی کابده یوررکه ریکسه نک ایچنده طولو کین کبر
حسد بغض بخل طمع اویکه غیبت قهقهها مسخره لوق
اشته بونلرک بریسی ایمان اهلنک ایچنده اوله قنی کابلرینه
وغیر یلرینه ایناتدیغک و دخی تکرری دوستلرینه ایناتق ایماندر
زیرا که تکرری دوستلری مسکینلکی قبول ایتدیلر ایکه لکی قیوب
بریکه تندیلر و دیدیکی یوله کتدیلر قولده تعالی (فان مع العسر یسرا
ان مع العسر یسرا) وقال التی علیه السلام (اشبع یوما و اجوع
یومین) معناسی بودر که تکرری دوستلرینک برکونی طوق وایکی
کونی آج کچر وایکن حق سبحانه و تعالی بونلرک خطالیرین قاندر
قلاه کجوردی ینه یوزلرینه اوردی پس سنن بونجه فضللق

Ek 2. Hünkâr'ın
yanışıklıkla Velâyetname
diye başlık atılan
Makaalat'ının 11'inci
sayfası. En üstteki satır,
bizim tüm metin
sıralamamıza göre
195'inci satırdır.

HAZIRLAYAN: İSMAİL ENGİN, HAVVA ENGİN,
ALEVİLİK, İSTANBUL 2004. S.357-384. İSAM 130407

- 3 Bu köy ile ilgili anlatılan bir hikaye dikkat çekicidir. Hüseyinik köyünden bir Alevi Kadıköy'e Ceme gelir ve o geldikten sonra çocuğu rahatsızlanır. Eşi Kadıköy'e gelir ve ona şöyle seslenir:

Bu demde bu demde

Sen ne oturuyorsun bu demde

Beşikte balan ölmüş

Sen ne oturuyorsun bu demde.

Bunun üzerine beyi de ona şu şekilde cevap verir:

Bu demden bu demden

Ben ayrılmam bu demden

Beşikte balam da ölse

Ben gene ayrılmam bu demden.

Bu cevap üzerine eşi de ona katılarak ceme devam etmiş. Cem bittikten sonra köylerine dönmüşler. Bir de ne görsünler, çocuk beşikte boncuk boncuk ter içinde nefes nefese kalmış. Böylece inançlarının karşılığını almışlar. Kaynak kişi: Sultan Karkın, 1927 Kadıköy-Diyarbakır doğumlu.

- 4 Makalede kullanılan tablolar doktora çalışmasına dayanmaktadır. Bkz. Taşğın 2003.

5 Temren 1995: 168-171.

6 Vorhoff 1999: 251-263.

7 Kehl-Bodrogi 1996: 62.

8 Yaman 1996: 74.

9 Clarke 1998: 212-239.

10 Shankland 1999: 319-327.

11 Alpay 1993: 86.

12 Başaran 1969: 74-79.

13 Ersoy 1999: 89-104.

14 Taşğın 2002: 75-90.

15 Yalçınkaya 1996: 64.

16 Shankland 1993: 78-105.

17 Naees 1988: 182-185.

18 Yalman (t.y.): 53-57.

AYTEN KAPLAN

TAHTACILARDA AİLE VE AKRABALIK KURUMU

GENEL

Toplum insan ömrünü aşan uzun bir yaşama sahiptir ve değişim içinde oluşturduğu kurumlarla kendini devam ettiren bir insan topluluğudur. Birey, üyesi bulunduğu toplumdan etkilenmektedir. Sosyal ilişki ve etkileşimle, toplumun tarih boyunca biçimlenen kültürel değerleri, normları ve kurallarında, sosyalleşmesini tamamlar. Sosyal ilişki ise toplumsal olgu ve kurumları belirler. Toplum, dağılma, çözülme, patlama, parçalanma ve bütünleşme gibi her türlü değişime açıktır. Sosyal dengeyi din, ahlâk, kültür, ekonomi, siyaset, eğitim benzeri kurumlarla insan etkinliklerini düzenleyerek korur.

Sosyal düzende temel kurum ailedir. Birey uyum, dayanışma ve davranış biçimlerini ailede kazanarak, akrabalık ilişkilerinde pekiştirir. Aile davranışları toplumun çeşitli kurum ve öğeleri arasındaki toplumsal dengeye yansır. Toplumsal bütünlüğü sağlamada aile büyük bir rol oynamaktadır.

Ailenin, üyelerine yönelik işlevi vardır. Eş ve çocuk arasındaki sıcaklık, sevgi anlayış ve dostlukla sağlanan güven duygusuyla yetiştirilip toplumsallaştırılan çocuklarla toplumsal krizleri önlemeye, toplumu iyileştirmeye katkıda bulunur. Temel gereksinimlerini kendi başına karşılayamayacak kadar küçük ya da yaşlı olan bireyleri için yiyecek, giyecek, barınak ve güvence sağlayan aile ekonomik işlevini yerine getirir.

Siyasal açıdan aile ise; genel toplumsal düzen ve istikrarın korunmasına yardımcı olmaya çalışır.

Sosyo-kültürel değişme, teknoloji, bürokratikleşme, iletişim ve öteki aktüel olguları ön plâna çıkarabilir. Buna rağmen ailenin üstlendiği işlev her zaman önemini korumuştur.

Aynı ortamda yaşamak ve bütün değerleri paylaşmak aile bireylerinde bir tür "Kader Birliği Örüntüsü" oluşturur.¹ Aile ilişkilerinin özünü, hi-

YEDİTEPE YAYINEVİ

Yeditepe Yayınevi: 12
İnceleme Araştırma Dizisi: 08

TAHTACILAR
Mersin Tahtacıları Üzerine Araştırma

Ali Selçuk

Editör: Haşim Şahin

İç Düzen: Burhan Maden

Kapak: Hayati Esen

Baskı: Şenyıldız

Cilt: Çelik

ISBN: 975 6480 13 0

Yeditepe Yayınevi
Çalaçesme Sk. No: 27/12
34410 Cağaloğlu - İstanbul

Tel: (0212) 528 47 53

Faks: (0212) 512 33 78

<http://www.yeditepeyayinevi.com>
e-mail: bilgi@yeditepeyayinevi.com

Ekim 2004

132079

TAHTACILAR

Mersin Tahtacıları Üzerine Bir Araştırma

Ali Selçuk

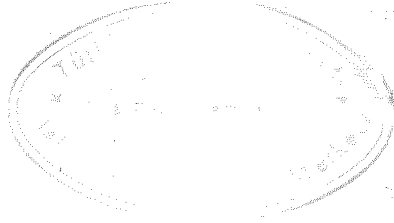
Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Araştırmaları Merkezi Kütüphanesi	
Dem. No:	132079
Tas. No:	501/5950

Bu mecmua dahilinde *Kitâbu'l-İmâme'si* ve *Kitâbu'l-Kavâ'id'i* dahi mevcuttur. Bu kitaplardan sonra Mülessimîn'in zemmine dair bir bâb vardır ki, hadîslerde vârid olan zemâim-i âdât ve ahvâlin [zemmedilen âdet ve hallerin] bir çoğu ta'dâd olunarak [zikredilerek] bunların cümlesi Mülessimîn'e tatbik olunmuş ve kendilerine karşı ahâli kıyama teşvik edilmiştir.

Bundan sonra yine tevhide dâir diğer bir eser mevcuttur. Mecmua muhtelif ahkâm-ı şer'iyeye dair hadîsler ile hitâm bulmaktadır.

9 Teşrîn-i Evvel 928

Dâru'l-Fünûn İlahiyat Fakültesi Kelâm Tarihi müderrisi Mehmed Şerefeddîn

D1849

KİTAP TANITIMI

TAHTACILAR

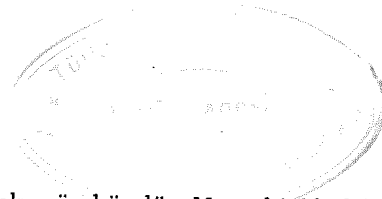
Ali SELÇUK

Yeditepe Yayınları, İstanbul 2004, 379 sayfa.

Alevi gruplardan birisi olan Tahtacılar hakkında, gerek ülkemizde gerekse batıda bir takım çalışmalar yapılmıştır. Bu çalışmaların genel muhtevası, Tahtacıların etnik durumu, inanç ve kültürel yapılarını içermektedir. Özellikle batılılar tarafından yapılan araştırmaların, Tahtacıları etnik olarak Türklerden ayrı bir toplum, Aleviliği de İslam dışı farklı bir din olarak göstermeye yönelik olması, bu çalışmaların bilimselliğini tartışılır kılmıştır.

Tanıtımını yaptığımız kitap, 2003 yılında tamamlanan *Mersin Yöresi Tahtacılarının Dini İnanç ve Uygulamaları Hakkında Araştırma* isimli doktora tezidir. Dolayısıyla kitabın, ülkemizde Tahtacılar hakkında yapılan en ciddi bilimsel çalışmalardan biri olması bakımından bu alandaki boşluğu dolduracağı umulmaktadır. Eserin, konu itibariyle Mersin ili sınırlarındaki Tahtacılar ile sınırlandırılması ve alan araştırması sonucu elde edilen verilerin Dinler Tarihi disiplinine bağlı kalarak tahlil edilmesi, bilimsellik değerini daha da artırmaktadır. (s. 24)

Eser giriş ve dört bölümden meydana gelmektedir. Eserin giriş kısmında (s.19-50) araştırmacı, söz konusu incelemenin konusu ve sınırları, çalışmanın önemi ve amacı, araştırmada kullanılan yöntem, verilerin tespiti, verilerin çözümlenmesi ve yorumlanması, tarihi süreçte Tahtacılar, XII. Yüzyılda Anadolu'da dini durum, Tahtacıların etnik kökeni ve tarihi, Tahtacı inanışlarının oluşumunda Safevi etkisi, Mersin Tahtacılarının yerleşim birimleri, aşiretleri, nüfusları, eğitim ve sosyo-ekonomik durumları incelenmiştir. Bu kısımda araştırmacı, Tahtacı inancının oluşmasına etki eden faktörleri ve Tahtacıların etnik kökenini tarihi kaynaklardan faydalanarak, bilimsel mantıkla ele almıştır. Böylece Tahtacıların etnik kökeni konusunda Batılı araştırmacıların art niyetli olduklarını ortaya koymuş ve Tahtacıların, Ağaçeri Türkmenlerinin devamı olduklarına vurgu yapmıştır. (s. 27)

bölgesinden kaçış olarak izah etmek mümkündür. Nusaybin'de hâkimiyet kurmaları ise daha çok merkezi otoritenin zaafından kaynaklanmaktadır. Çünkü o dönemde İktidarda bulunan Emevilerin bir yandan Hicaz'da isyan eden Abdullah b. Zübeyr ile öte yandan kendi iç problemleri ile meşgul olmaları diğer bölgeler ile yeterince ilgilenmelerine imkân vermemiştir. Bu da Hâşebiyye'nin mahalli düzeyde bir hâkimiyet kurmasına imkân vermiştir.

Tamamen *Siyasal-Karizmatik Liderci* bir din söylemine sahip olan bu hareket, Şiiliğin ortaya çıkışı sürecinde önemli bir role sahiptir. Zira mezhebi bazı kavramları kullanarak Şiiliğin aşırı söylemi olarak kabul edilen ilk fikirleri ileri sürenler bunlar olmalıdır. Bu tür fikirlerin geliştirilmesinde Nusaybin'deki hâkimiyet süreçleri göz ardı edilemez. Ancak Hâşebilik fikrinin Nusaybin'in yerlileri tarafından kabul gördüğüne ya da yöreyi önemli ölçüde etkilediğine dair bir veri tespit edilememektedir. Bunun nedeni Hâşebiyye'nin buraya göçüp yerleşen kabilelerden ziyade, geçici olarak burada ikamet eden ve yerli halkla müspet bir temas kuramayan savaşıclardan oluşmasında aranabilir.

Hâşebiyye'nin aksine Haricilik bu bölgede daha çok yaygınlık kazanmıştır. Zira burada yaşayan kabilelerden bir kısmı daha ilk dönemlerden itibaren Haricilerden yana tavır koymuştur. Dolayısıyla Hariciliğin bölgede taraftar bulması daha çok kabile bağlılığı ile izah edilebilir. Mezhebin bölünme sürecinde ise bölge Haricilerinin Sufriyye'yi benimsedikleri görülmektedir. Diğer Harici fırkalara göre daha mutedil fikirler benimseyen bu fırka mensupları, Allah'ın emirlerini uygulayan, adil bir otorite için mücadele verdiklerini söylemektedirler. Bu nedenle zalim olduğunu iddia ettikleri Emevi iktidarına karşı mücadele etmişlerdir.

Hariciliğin temel görüşlerine katkıda bulduklarına dair bir veri bulunmayan bölge Haricilerinin daha ziyade eylemci bir karaktere sahip olduklarını görmekteyiz. Bölge Haricilerinin ilk başkaldırıları Dâra'da Salih b. Müserrih ile başlamıştır. Şebib tarafından sürdürülen bu isyan Emevilere zor anlar yaşatmıştır. Kuşkusuz bölge Haricileri daha sonraları da bu mücadelelerini Emevi, Abbasi ve Hamdanilere karşı sürdürmüşlerdir. Ancak genelde Hariciliğin tabiatından kaynaklanan güçlü kabilesel yapının süreç içinde öneminin azalması, özelde ise bölgedeki siyasi hareketler ve demografik yapıda meydana gelen değişiklikler Haricilerin güçlerini yitirmelerine ve zamanla yok olmalarına neden olmuştur.

09 MAYIS 2007

— Tahtacılar

Ermenek Tahtacıları

Bayram POLAT*

Abstract

Takhtadjys of Ermenek: The Takhtadjys attract attention as the lower group of the Alaouite at society of Turks. The people live at the Ermenek whose the Religious folklore and belief of the common people were tackled. In this respect, Religious application at social Takhtadjys and belief of the common(the birth, the sunned, the marriage, the death) had taken and investigated as objectively and descriptive and was related to the traditional religion of Turk. Belief of the common people at the Ermenek based on the traditional religion of Turk and the most of the origin of this belief is lived with different motifs today. However Takhtadjys of Ermeneks application, understanding and looking to the basic of worship and belief of Islam different from Sunni Turk, from the point of view belief of the common resemble to another groups of Turk.

Giriş

Binlerce yıllık bir geçmişe sahip olan Türk milleti engin tarihi boyunca, zaman zaman kendi inançları olan "Geleneksel Türk Dini" inancının yanı sıra, çeşitli dinleri de benimsemiştir. Türklerin benimsediği en son ve en mükemmel din ise "İslam Dini"dir. Türkler bu dini yalnızca kabul etmekle kalmamış, İslam'a büyük hizmetlerde bulunmuş, İslam'ı kendi milli kimliğinin ayrılmaz bir parçası haline getirmiş ve aynı zamanda büyük bir Türk-İslam medeniyeti ortaya çıkarmıştır.

Bazı Türk boyları İslam'ı kabul ederken, coğrafyanın da etkisinde kalarak kendilerini İslam dünyasında meydana gelen siyasi ve dini tartışmaların ortasında bulmuştur. Bunun neticesinde Ehl-i Sünnet inancı yanında çeşitli Alevi Türk toplulukları da ortaya çıkmıştır. Bu topluluklar çeşitli yönleriyle Sünni toplumdan farklılık arz etseler de, Geleneksel Türk

* Dr., Ankara Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü.

TAHTACI TARİHİNE DAİR

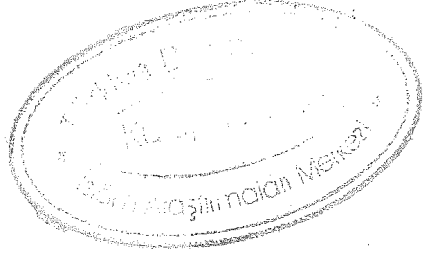
İSMAİL ENGİN

Bu bildiri, iki kısımdan ibarettir. Birinci kısımda, *Tahtacıları* konu edinen çalışmaların süreç içerisinde Türkiye'de bilime katkılarına değinilecek; ikinci kısımda ise, Tahtacıların kökenleriyle ilgili iki varsayım ele alınıp irdelenecektir.

Bugüne kadar Türkiye'de yaşayan ve sosyolojik, antropolojik ve etnografik olarak en fazla üzerinde çalışılmış özel topluluklardan biri, belki de en önemlisi *Tahtacılarıdır*. *Tahtacılar*, *Alevi* bir cemaat ve *Türkmen* bir topluluk olmaları niteliğiyle ya da hem dini, hem de etnik özellikleriyle dikkati çekmiştir. Bu anlamda, *homojen* ve *kapalı* bir yapıya sahiptir.

1870'li yıllardan sonra Orta-Asya ve Türkler üzerine yaptığı çalışmaları Almanya'da yayınlanan *Aus Sibirien* (1884) adlı eseriyle dilbilimci *Radloff*, Türkolojiyi temellendirirken, aynı zaman diliminde Küçük-Asya'da (Anadolu'da) etnik kökeni farklı olarak algılanan ve Küçük-Asya'nın ilk halklarının örneğinin *Likyalıların*, *Hititlerin* ardılları olduğu düşünülen *Tahtacılar* üzerine de *Brown*, *von Luschan*, *Bent*, *Vambery*, *Humann*, *Mordtmann* gibi araştırmacılar, etnografik ve fizik antropolojik çalışmalar yapıyordu. Böylece, Küçük-Asya'ya yönelik Türkoloji çalışmaları da -*Vambery* dışında- farkına varılmadan, başka -oryantalist- amaçlı, zaman zaman da *Skaliere*'nin yaptığı gibi -ki o, *Tahtacıların* *Rum* kökenli olduğunu iddia ediyordu- somut politik bir şekilde *Tahtacılarla* ilgili yapılan araştırmalarla da etnografik çalışmalarla birlikte ve içiçe geliştiriliyordu. Ardından *Baha Sait*, *Yusuf Ziya* (*Yörükkan*), *Hamid Sadi*, *Taha Toros*, *Naci Kum* (*Atabeyli*), *A. Yılmaz* gibi araştırmacılar *Tahtacıları* konu edinen etnografi çalışmalarını gerçekleştirdi. Nitekim bu araştırmalar, *Tahtacıları* özel olarak ele alan *Ş. A. Kansu*'nun çabalarıyla Türkiye'de bir yönüyle sosyal antropolojinin; diğer yönüyle *Z. F. Fındıkoğlu*'nun aracılığıyla özel gruplar sosyolojisinin; *A. R. Yalçın*, *H. Z. Koşay* ve *M. Ş. Ülkütaşır* ile de Türk etnografyasının ve halk biliminin oluşumuna ve gelişmesine hem özel, hem de önemli katkılar sağladı.

Özellikle bu noktada, 1920'li-1940'lı yıllar arasında yapılan Akdeniz ve Ege bölgelerindeki arkeolojik kazıların yer aldığı çevrede-yörede yaşayan köylülere ve orada yurt tutmuş konar-göçerlere yönelik yüzey araştırmalarında, yaşayan kültürle toprak altında gömülü duran antik kültür arasındaki bağlantıyı kurmak için etnografyadan yararlanılır; müzecilik faaliyetleri içerisinde, teknik alt yapıyı hazırlayan Macar ekolünün de etkisiyle etnografyanın arkeolojiyle birlikte -at başı- ge-

XIII. Türk Tarih Kongresi

Ankara, 4-8 Ekim 1999

Kongreye Sunulan Bildiriler

III. cilt/ I. kısım, Ankara-2002

s. 457-461.

DN:86575

31 MART 2003

C. H. P. Halkevleri Yayınları :

Millî Kültür Araştırmaları : X

İSLÂM
Araştırmaları
Enstitüsü

R-5402

TAHTACILARDA GELENEKLER

Yazan :

Öğretmen: A. YILMAZ

ULUS BASİMEVİ — ANKARA — 1948

KAYNAKÇA

- Aytekin*, Sefer, (Hrsg.) 1958, Buyruk. Ankara.
- Birdoğan*, Necat, 1990, Anadolu'nun Gizli Kùltürü Alevilik. Hamburg.
- 1992, Anadolu ve Balkanlarda Alevi Yerleşmesi. İstanbul.
- 1995, Tahtacıların Dünü. in: I. Akdeniz Yöresi Türk Toplulukları Sosyal Kùltürel Yapısı. Tahtacılar Sempozyumu Bildirileri. Antalya.
- Birge*, John Kingsley, 1965, The Bektashi Order of Derwishes. London.
- Erdentuğ*, Nermin, 1971, Sün Köyü'nün Etnolojik Tetkiki. Ankara.
- Gökalp*, Altan, 1980, Tetes Rouges et Bouches Noires. Paris.
- Gronhaug*, Reidar, 1974, Micro-Macro Relations. Social Organization in Antalya, Southern Turkey. Bergen.
- Halm*, Heinz, 1982, Die Islamische Gnosis. Zürich/München.
- Kaya*, Haydar, 1989, Musahiblik. İstanbul.
- Kaygusuz*, İsmail, 1991, Musahiblik. İstanbul.
- Kehl*, Krisztina, 1988, Die Tahtacı. Vorläufiger Bericht über eine ethnisch-religiöse Gruppe traditioneller Holzarbeiter in Anatolien. (Ethnizität und Gesellschaft, Occasional Papers Nr. 16) Berlin.
- Kehl-Bodrogi*, Krisztina, 1988, Die Kızılbaş-Aleviten. Untersuchungen über eine esoterische Glaubensgemeinschaft in Anatolien. Berlin.
- 1993a, Vom revolutionären Klassenkampf zum „wahren“ Islam. Transformationsprozesse im Alevitum der Türkei nach 1980. (Sozialanthropologische Arbeitspapiere, FU Berlin, Institut für Ethnologie) Berlin.
- 1993b, Die „Wiederfindung“ des Alevitums in der Türkei. in: Orient 34. Jahrgang 2. Juni.
- 1995, Tahtacı Geleneklerinde İslam Dışı Ögeler, in: I. Akdeniz Yöresi Türk Toplulukları Sosyal-Kùltürel Yapısı. Tahtacılar Sempozyumu Bildirileri. Antalya.
- Küçük*, Murat, 1995, Cemaat-ı Tahtacıyan. İstanbul.
- Kudal Sertel*, Ayşe, 1971a, Ritual Kinship in Eastern Turkey. in: Anthropological Quarterly 44.
- 1971 b, Ritual Kinship in Eastern Turkey. Regional Variations. Celiler for International Studies. Massachusetts institute of Technology, Cambridge, Massachusetts.
- Magnarella*, Paul J./ *Türkdoğan*, Orhan, 1973, Descent, Affinity, and Ritual Relations in Eastern Turkey. in: American Anthropologist 75.
- Melikoff*, İrene, 1975, Le probleme Kızılbaş, in: Turcica XIV.
- 1982, Recherches sur leş somposantes dil cyncretimse Bektasni-Alevi. in: Studia Turcologica Memoriae Alexii Bombaci Dicata, Neapel.
- 1993, Alevilerin Bir Adeti Üzerine Araştırma: Musahip, “Ahiret Kardeşi”, in: Melikoff, İrene, Uyur idik, uyardılar. İstanbul.
- Naess*, Ragnar, 1988, Being an Alevi Müslim in South-Western Anatolia and in Norway: The impact of Migration on a Heterodox Turkish Community. in: Tomas Gerholm and Yngve Georg Lithman (eds.): The New Islamic Presence in Veslern Europe. London/New York.
- Oiler-Beaujean*, Anke, 1990, Buyruk. Übersetzung und Untersuchung eines alevitischen Textes. Magisterarbeit am Fachbereich Philosophie und Sozialwissenschaften II der FU Berlin.
- 1995, Tahtacıların Kutsal Kitabı Buyruk Hakkında Bir Kaç Not. in: I. Akdeniz Yöresi Türk Toplulukları Sosyal-Kùltürel Yapısı. Tahtacılar Sempozyumu Bildirileri. Antalya.
- Pflüger-Schindlbeck*, Ingrid, 1989, “Achte die Alteren, liebe die Jüngerer”. Sozialisation türkisch-alevitischer Kinder im Heimatland und in der Migration. Frankfurt am Main.
- Roux*, Jean-Paul, 1970, Les Traditions des Nomades de la Turquie Meridionale. Paris.
- Vorboff*, Karin, 1995, Zwischen Glaube, Nation und neuer Gemeinschaft: Alevitische Identität in der Türkei der Gegenwart. Berlin.

TAHTACILARDA TÖRE VE TÖRENLER

(Tahtacılar da Düğün ve Cem Törenleri)

Zeynel Gül*

A. TAHTACILARDA DÜĞÜN GELENEKLERİ

A. 1. Kız İsteme, Söz Kesme:

Tahtacılar da çoğunlukla hangi kızın kimin oğlunu istediği bilinir. Burada belirleyici olan iki aile arasındaki ilişkilerdir. İyi geçinen aileler arasında fazla bir sorun çıkmaz ama, olay her zaman istendiği biçimde gelişmez. Çünkü birbiri ile yıllarca anlaşmamış olan iki ailenin böyle bir olaya, kolayca tamam (Evet) demesi için araya birtakım sözü geçen büyüklerin, hatta bazı geleneklerin de girmesi gerekir. Kız ile oğlanın birbirlerini istediği duyulduğunda, önce oğlan tarafındaki kadınlar bir ön çalışmaya girişir. Kız tarafındaki kadınlarla ilişki geliştirip onların niyetini anlamaya çalışırlar. Bir umut gördüklerinde, kız istemeye gidecek olan aile (ler) belirlenir. Dünürçülüğe gidecek olan bu ailenin ikna gücü, yani sözü geçen bir aile olması, karşı tarafın, yani kız evinin sertliğine göre değişebilir.

Kız tarafı bu evliliğe olumsuz bakıyorsa, dünürçülüğe gidecek kişi sözü geçen, ağırlığı olan bir aile olur ki onları ikna etsin. Yok, kız tarafı gönüllüye ise iki aile çevresi kendi arasında bu dünürçülük işini hallederler.

Dünürçülük, yani kız isteme mutlaka perşembe akşamı yapılır. Tahtacılar da en kutsal gün perşembedir. Kız istemeye giden aile, (aileler) sanki aile gezmesine gidiyorlarmış gibi giderler. Tabi yanlarında oğlan evinin kendilerine verdiği “söz kesme” hediyesi olan çay, kahve şeker veya lokum vardır, bunu önceden göstermezler. Biraz oturduktan ve hal hatır sorulduktan sonra kız isteyecek olan bu gidenlerin içindeki en yaşlı kişidir.

Bu yaşlı kişi; “..... komşu biz iyi bir niyet için geldik” der ve diz üstü doğruduktan sonra; “Allah'ın emri, peygamberin kavli ile kızımızı oğlumuzu istemeye geldik.” Kız tarafı bu ilk dünürçülükte, çoğu zaman kesin cevabını vermez, “biraz düşünelim” derler ya, işin olup olmayacağını işaretini kızın anası ya da kız evi tarafındaki kadınlar verir. Örneğin:

1. Dünürçülüğe gidenlere şeker, lokum, helva gibi bir tatlı ortaya çıkmış ise, 2. Tere yağla yağlanmış bazlama (köyler de yapılan saç ekmeği) sofrası atılmış ise, 3. Kız istendikten sonra içilen kahveler şekerli pişirilmiş ise kızın

* Araştırmacı Yazar – Almanya.

TAHTACILAR: KİMDİR VE KÖKENLERİ NEREDEN GELİR?-4

DR. İSMAİL ENGİN

YÖRÜK (MÜ), TÜRKMEN (Mİ)?

Atalay (1991: 30) Tahtacılar "Yörük" olarak söz etmekle birlikte, onlar arasında "Türkmen soyunun en güzel tiplerini" görmenin mümkün olduğuna değinmekte; Bajraktarevic (1934: 1274) de onları "ormanlık alanlarda, odun işçiliğiyle uğraşan Yürükler" olarak görmektedir. Yürüklerin dini üzerine kesin bir şey söylenemeyeceğini belirten Bajraktarevic, onların Sünni ve Şii propagandanın etkisi altında "ad olarak Müslüman oldukları", ancak yine de İslami kurallardan çok eski örf ve âdetlerini uyguladıkları kanısındadır. Bu bağlamda Bajraktarevic, Yürüklerin dinlerini "ilkel (animistik) din" olarak görmektedir. Anadolu'da kendilerine özgü yaşam biçimleri ve dini görüşleri olan birçok aşiret ve toplulukların bulunduğu, Yürüklerin ya da diğer adıyla Türkmenlerin bunlara dahil olduğunu belirten Bleichsteiner (1954: 37), bu kategoride gördüğü çoğu toplulukların Şii inancı taşıdığını vurgulamaktadır. Ona göre, "Tahtacıların kökenleri daha belirsizdir", ama inançları "Şiâ"ya yakındır.

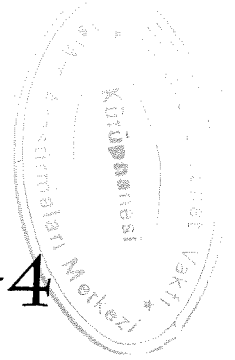
Öte yandan, Ülkütaşır (1968: 840) Tahtacıların Oğuz Türkmenlerinden olduğunu ileri sürmekle birlikte, farklı olarak halk arasında "Tahtacı Yürükler" diye anıldığına işaret etmektedir. Bu arada, Görgünay-Kırzioğlu'nun (1995: 134) belirttiğine göre, Cevdet Türkay Başbakanlık Arşivi'ndeki belgelerde Osmanlı'da Tahtacı aşiretlerinin "Yörükân Tâifesi"nden sayıldığını 1975'te yayımlanan *Başbakanlık Arşivine Göre Osmanlı İmparatorluğu'nda Oymak, Aşiret ve Cemaatler* adlı eserinde ortaya koymaktadır. Ancak yaşama tarzını ölçüt alan Haynes (1977: 184), Tahtacıların "dilleriyle, örf ve âdetleriyle yerleşik yaşayan Türklerden ve Yürüklerden çok farklı olduğunu ileri sürmekte; bu bağlamda Yürüklerin "dikdörtgen siyah çadırlarda" yaşadıklarına karşın "keçe kaplı yuvarlak çadırlarda" yaşadıklarından (bu konuda ayrıca 1 nolu dipnota bkz.); "Ortodoks Türklerin" aksine kadınlarının tesettürlü olduğundan ve erkeklerle birlikte yemek yediklerinden söz etmektedir. Birdoğan (1992: 96) ise, Ülkütaşır gibi Tahtacıların halk arasında "Yörük" adıyla anıldıklarına dikkat çekmekle birlikte, hemen arkasından onların kendilerine "Türkmen" dediklerini eklemektedir. Yürükler ve Tahtacılar -ki o Tahtacıların ne Yürüklerin içinde ne de dışında

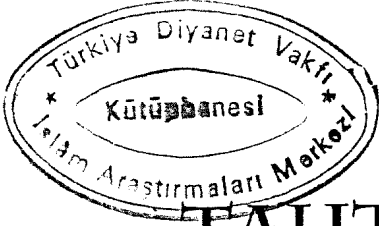
bir topluluk olduğu konusuna açıklık getirmektedir- aynı sosyal yapı içerisinde değerlendiren Cremers (1971: 50), Yürükler ve Tahtacılar evliliklerinin ömür boyu sürdüğünü; "düşkünler"le kimsenin konuşmadığını, kimsenin onlardan bir şey alıp vermediğini; "düşkünler"in kurban kesemediklerini; cemaate girebilmek için "dede"nin affetmesi gerektiğini söylemektedir.

1970 yılında *Bektaşî Dedikleri* adlı eserde Boratav'ın (1983: 318-327) yazdığı, "Bektaşî ile Bektaşî Fıkraları Üzerine" başlıklı yazıda, konuya daha değişik bir açıdan yaklaşmaktadır. Boratav (1983: 324) bu yazısında, tarihsel süreç içinde "aynı" adlar alan Rafızî, Türkmen, Yörük, Köylü, Tahtacı gibi toplulukları, "başka başka zaman ve çevrelerin şartlandığı değişik çizgilerle birbirinden ayrılan ama hep aynı düşünüş geleneğinin temsilcisi" olarak yorumlamaktadır. Boratav'ın bu şekilde yorumladığı ve sınırlarını çizmeye çalıştığı konuya, Oğuz (1976) daha da ayrıntı getirerek muhteva kazandırmaktadır. Yörük ve Türkmen kavramlarının çoğu kez karıştırıldığına dikkat çeken Oğuz'un (1976: 241) yaptığı şu açıklama, bu açıdan çok önem taşımaktadır:

"Her ne kadar Yörük-Yürüklerin Türkmen ailesinin bir kolu olması mümkün ise de bunların birbirlerinden ayrıl edilmeleri önemlidir zira hiç bir Yürük Türkmenliği, hiç bir Türkmen de Yörük'lüğü kabul etmemektedir. Bunların giyimleri, ikamet şekilleri, âdetleri ve sair hususlarda hayli fark bulunmaktadır." (Oğuz 1976: 241)

Diğer taraftan Altan Gökalp (1980: 55), daha ileriye giderek, kendisinden önceki araştırmacıların pek kuvvetli bir şekilde vurgulamamalarına karşın, Tahtacıların Yürüklerin içinde bir alt grup olduğu tezini işlemektedir. Roux (1987: 231), buna ve aynı görüşü dolaylı olarak dile getiren yukarıdaki diğer araştırmacılara temelden karşı çıkmaktadır. Roux, Tahtacılarla Yürüklerin/Yürüklerin tamamen farklılık gösterdiğini ve bu farklılığın din ile iç-evliliği de kapsayan sosyal yapıda aranması gerektiğini savunmaktadır. Bu anlamda, Oğuz'la (1976) aynı noktada buluşan Roux için tıpkı Haynes (1977) gibi, Tahtacılarla Yürükler arasında, "yaşam tarzı" bakımından önemli farklılıklar bulunmaktadır ve hiçbir Tahtacı Sünnilerle olduğu gibi Yürüklerle de kızlarını evlendirmek istemez.

TAHTACILAR: KİMDİR VE KÖKENLERİ NEREDEN GELİR?-3

DR. İSMAİL ENGİN

99 NİSİRAN 1996

Tahtacıların kim olduklarına ve kökenlerinin nereden geldiklerine yönelik olarak kaleme alınan, bir dizi makalenin son iki bölümünde, Tahtacıların kendi kimliklerine bakış tarzlarıyla birlikte kendilerini tanımlamalarıyla beraber, kimi tarihçi, halkbilimci, sosyolog ve antropologların onların farklılıklarından yola çıkarak gerçekleştirdiği sosyal/kültürel araştırmalar sonucunda, Tahtacıların sosyal/kültürel yapısına dayanarak, olaylar-olgular arasında anlamsal-işlevsel ilişkiler kurarak (ya da kurduğunu varsayarak), emik gözlem ve etik yorumun bazen birini bazen her ikisini kullanarak oluşturdukları tezler ele alınmaktadır. Ele alınan ve aşağıda özetlenen tezlerde, Tahtacıların kimlikleriyle ilgili bilgilerin somutlaştığı, genelleştirildiği söylenebilir. Ancak, Tahtacı kimliğine -ve doğal olarak onun muhtevasına- yönelik olarak zaman zaman genelden özele, özelden genele doğru giden yaklaşımların kullanıldığı bu tezlerde, genelin parçalandığı, parçalardan -aralarında işlevsel ve yapısal ilişkiler kurul(a)madan- genelle ilgili bilgiler çıkarılma yoluna gidilerek Tahtacı kimliğinin açıklanmaya çalışıldığı görülmektedir.

EVCI (Mİ?)

Tahtacıların Türkmenliğinin kabul edildiği bu kısımda, konuyla ilgili ve biri diğerine yanıt niteliği taşıyan iki değişik tez ele alınmaktadır. Her iki görüş kısaca şu şekilde özetlenebilir:

a) Tahtacılar Evcî Aşiretinin Alevî Olan Kesimidir

Tahtacıların Türkmen, Alevî ve Sünnî olan Evcî aşiretinin Alevî olan kesimini oluşturduğuna ve onların asıl adlarının Evcî olduğuna ilişkin tez, Ali Rıza Yalman (Yalkın) (1977b) tarafından ileri sürülmektedir. Ali Rıza Yalman'ın (Yalkın) -1931-1939 yılları arasında 5 cilt olarak yayımladığı, o ölümden sonra da Sabahat Emir tarafından yeniden basıma hazırlanarak 1977 yılında iki cilt halinde Kültür Bakanlığı yayınları arasında çıkan- *Cemüpta Türkmen Oymakları* (1977 a-b) adlı halkbilim ve etnografya açısından Türkiye'ye yönelik klasik bir başvuru kaynağı olma özelliğindeki eserinde, Tahtacılar üzerine oldukça ilgi çekici bir dipnotu vardır. Yalman'a (1977b: 511) göre, "Çukurova Obası"nda yer

alan Türkmen aşiretleri arasında adı geçen Tahtacı (Tatevri) aşiretinin asıl adı "Evcî"dir:

"Şu halde Evcî aşireti Alevî ve Sünnî olmak üzere iki bölüğe ayrılmıştır. Sadece 'Evcî' ismini alan oba halkı Sünnîdir. Gâvurdağı Çamtağı köyünde görüştüğüm 110 yaşındaki Hasköse oğlu Ali Ağa Tahtacıların isimlerinin eskiden 'Tatevci' olduğunu söylemiştir. Bu aşiretin bir kısmı yayazın (yazın) Binboğa'nın Kaman dağı ve deresi dolaylarında yayılır."

Yukarıda verilen dipnotun hemen arkasından (1977b: 511) ayrıca düşünülen bir notta da, "(Evcî, Demirci, Fakçı, Kuşçu, Davulcu, Çengi) gibi isimler alan obacıklar Türkmen boylarının içinde 'Yamak' ismiyle sanat ve görev almış olanlarıdır" denilmektedir (bkz. Yalman (Yalkın) 1977b: 511). Ancak, "Evcî" dışında burada belirtilen obalar ve yaptıkları işler, *Toplumsal Tarih*'in 25. sayısında yayımlanan ve bu makaleyle aynı başlığı taşıyan makalenin ikincisinde ele alınan "'Abdal'/'Kipti' (mi?)" kısmında Abdallarla ilgili olarak verilen 7 numaralı dipnotta (bkz. ilgili dipnot, Engin 1996: 49, 51) yer alan bilgilerle çakıştığından, sözü edilen "obacıklar"ı -"Evcî" de dahil- Tahtacılarla özdeşleştirmeye çalışmak mümkün gözükmemektedir.

Diğer taraftan, Yalman'ın (Yalkın) (1977b: 511) dipnotunda sözünü ettiği "Tatevci" kavramı üzerinde durmakta yarar vardır. Yine, daha önce yayımlanan Tahtacıların "İranlı"/'Acem (mi?)" (bkz. Engin 1996: 46-49) konusunda ele alınan ve "b) Tahtacıların 'Tatlar'la İlişkileri Onları Etkilemiş Olabilir mi?" kısmında incelenen olgular göz önünde tutulursa, "Tatevci" kavramının farklı inançtaki Alevî "Evcî"ler için kullanılabileceği düşünülebilir.

Yalman'ın (Yalkın) değindiği noktalar, yıllar sonra C. Hakkı Tarım'ın yazdığı *Kırşehir Ansiklopedisi, Tarih-Coğrafya-Etnografya ve Bibliyografya Sözlüğü*, fas. 1'de (1960: 31'den aktaran Oğuz 1976: 245) yeniden ele alınarak ve bir noktaya dikkat çekerek, yeni bir ayrıntı daha içerecek şekilde geliştirilerek işlenmektedir: "Evcî, Kırgız'lardan bir uruğun adıdır." Böylece, Tahtacıların kökeninin Kırgızlar olduğu ileri sürülmektedir.

b) Evcî Aşireti, Tahtacı Aşiretlerinden Biridir Tahtacıların Evcî aşiretinden olduğuna, kökeni-

TAHTACILAR: KİMDİR VE KÖKENLERİ NEREDEN GELİR?-2

DR. İSMAİL ENGİN

Bu makale, Tahtacıların tarihsel süreç içinde farklı kimliklerle özdeşleşmelerini, nedenleri ve sonuçlarıyla ele almakta; zaman zaman kendilerinin bu konudaki değerlendirmelerini, bakış tarzlarını yansıtmakta; buradan yola çıkan araştırmacıların göreceli değerlendirmelerini içermektedir. Diğer bir anlatımla, çalışmada konuyla ilgili emik yorum-yaklaşımlar irdelenmektedir; bu bağlamda Tahtacı olan bireylerin kendi kültürüne bakış tarzıyla kendi kültürünün kimlik sorunu bağzında zaman zaman eleştirmelerine yer verilmekte; araştırmacıların bu bakış tarzıyla bazen çatışan, bazen de çakışan yorumlamalarının ve bunların üzerine oluşturdukları tezlerinin yanı sıra, sorunun içinde yer alan, onu şu ya da bu şekilde etkileyen-yönlendiren Tahtacı olan-olmayan bireylerin kayıtlara geçmiş birbirinden ayrılamayan-soyutlanamayan yargıları ele alınmaktadır.

"İRANLI"/"ACEM" (Mİ?)

Tarihsel süreç içerisinde, Tahtacıların kendileri tarafından, İranlı oldukları şeklinde ileri sürülen görüşlere kimi araştırmacılar ve bilimadamları yer vermektedir. Bunlardan Toros (1938:11), "Isparta taraflarındaki bazı Tahtacıların vaktiyle İranilik iddiasında oldukları"na değindikten sonra Antalya ve yöresinde incelemeler yapan bir müze müdürüne¹ dayanarak şunları nakletmektedir:

"Aksu taraflarında ve Isparta'da bulunan tahtacıların bir kısmı İranilik iddiasındadır. Bazıları İran pasaportunu hamildir. Maahaza bu pasaportları 321 tarihinde Isparta ile Antalya hududu arasında nüfusa kaydedilmeksizin kalan bir kısım tahtacıların vaktiyle Karahisar'daki İran şebbenderine müracaatla böyle bir pasaport istimal etmiş oldukları ve hele sicilli nüfusta mukayyet tahtacıardan bile pasaport alanların bulunduğu ve sahte muharref pasaportu hamil oldukları görülmüştür" (krş. Süleyman Fikri 1927:480).

Toros'a (1938:11) göre bu durum, Tahtacıların "kendilerini askerlikten kurtarmak kaygısıyla yapılmış hileli bir harekettir."²

Tahtacılar üzerine ayrıntılı bilgiler içeren alan çalışmalarıyla gözlemlerini bir yazı dizisi halinde yayımlayan Yusuf Ziya (1929a-1931b), Süleyman Fikri'den (1927:480) sonra bu olguya ayrıntılar getirmiş, konuya derinlemesine eğilmiştir. Yusuf Ziya (1929a:64), "Anamor"la (Anamur) "Selefke" (Silifke) yörelerinde oturan Tahtacıardan "350 hane"nin "pasaport uydurarak kendilerine 'Acem' tab'ası süsünü" verdiklerini kay-

detmektedir (bu konuda ayrıca bkz. Çağatay 1970:670) ve ona göre kendilerine "Acem" tebaası "süsünü" veren Tahtacılar, "ocaklı dedelerin" ait olduğu "Çaylak" aşiretiyle yine "ocaklı dedelerin" bulunduğu "Şehpli" ve "Evcî" aşiretlerindedir. "O tarihlerde" "Karahisar" (Afyonkarahisar) iline bağlı olan "Sandıklı" kazasında "İran şebbenderiği"nde (şebbenderliği=konsoloslugu) bulunan Ali Rıza Bey'le görüşen Yusuf Ziya (1929.:61-62), Ali Rıza Bey'in şu saptamalarına yer vermektedir:

"Tahtacıların muhtelif yerlerde dağınık bir halde ve ekseriyetle göçebe halinde dağlarda tahtacılık ile meşgul oldukları malumunuzdur. Ben bunlardan 150 hane kadarının kendilerini İrandan gelmiş addettiklerini ve İran tabasından olduklarını söyleyenler bulunduğunu biliyorum.

Bunların ellerinde eskiden kalma bir takım pasaportlar vardı. Pasaportu olanlar O tarihlerde Sandıklı'da bulunan Şebbenderliğe müracaat ederek pasaportlarını teçdit ettirirlerdi. Esasen pasaport, eskiden pasaportu olanlara verilir. Bizim vazifemiz de bunların muamelelerini teçdit etmekten ibaretti."

Yusuf Ziya'nın (1929.:62) belirttiğine göre Ali Rıza Bey, Tahtacıların "askerliği sevmemeleri" nedeniyle "asker olmamak için" "İran tabasına" (tebaasına) geçtikleri kanısındadır. Bu durumu Yanın Yatır Ocaklılarından Hasan Mümtaz Bey'e soran Yusuf Ziya (1929 b:62-63), şu yanıtı almıştır:

"Tahtacıardan bazı Çaylak aşireti efradı (...) bilahare pasaport uydurarak İran tabası haline girmişlerdir. Bunlardan maksat hep askerlikten kurtulmaktır.

(...)

Bazı tahtacıların İrani olmalarına gelince benim anladığıma göre bu hale asıl sebep olanlar ma'hut Ali Rıza beyle battal kahyadır.

Battal kâhya Isparta ormanlarında oturur. Bunlar pasaport aldıkları zaman Mutasarrıf bunları tanımadı onlar da Dinar cihetine kaçtılar.

(...)

İran tabasına geçenlerin bir kısmı Anamordan, bir kısmı Antalyadan, bir kısmı da Selefkedendir. Bunların ekserisi çaylak olduğu halde aralarında Şehpli oymağından ve Evcilerden olanlar da vardır. Bunların buldukları yerlerde zaten nüfus tezkereleri mevcuttur. Sicilli nüfusta kayıtları olduğu halde ellerinde birde pasaport vardı. Bunların husum akrabası çoktanberi burada yerli oldukları halde bunların İrandan gelmiş olmaları imkan haricindedir.

TAHTACILAR: KİMDİR VE KÖKENLERİ NEREDEN GELİR? - I

DR. İSMAİL ENGİN

Bu makalede, genelde kendi kültürünün kökenlerini araştıran, bu arada Tahtacılara ve Tahtacı kültürüne özgü kimi farklılıkları algılayan; ama bunları yüzeysel gözlemlerle ve kendi kültürel değerleriyle açıklamaya çalışan, gözlemleri kendi değer yargısıyla aynı potada eritip nedensellik ilişkilerini bu bağlamda kuran -araştırmayan- yabancı gezgin, coğrafyacı ve bilim adamlarının, 1880'li yıllarla 1930'lu yıllar arasında Tahtacıların kim¹ ve kökenlerinin ne olduğu konusunda ortaya attığı, zaman zaman gerçek Tahtacı kimliğiyle uzaktan yakından ilgili olmayan "Tahtacı imgesini" yansıtan tezler ele alınmaktadır.

"LYKİENLER"İN DEVAMI (MI?)

Tahtacılarla ilgili ilk bilimsel araştırmalarda, onların kim oldukları ve kökenleri üzerine tezler ileri sürülmüş ve kimi bilgiler verilmiştir. Luschan (1886-1927), Tahtacıların Alevî olduğunu belirtmekle birlikte, onları "Lykienler" in devamı olarak görmüştür. (Bu konuda ayrıca bkz. Grönhaug 1974a:4-7; Kehl-Bodrogi 1988:10; Engin 1993:5-26; Küçük 1995:23-24). Bilindiği gibi "Lykienler"/Likyalılar² Likya halkına verilen bir addir.

Tahtacıları, "Lykienler" in devamı olarak gören Luschan (1886-1927), tezini savunurken, antropometrik ölçülere dayandırmaktan kaçınmamıştır.³ Tahtacıları "çok koyu" tipler olarak tanımlayan Luschan, onların gözlerinin istisnasız bir şekilde "kahverengi" olduğunu belirtmektedir. Yeterli olarak hepsi de siyah saçlı olan 13 yaşayan erişkin erkek üzerinde antropometrik ölçümler yaptığını açıklayan Luschan'a göre, örneklerin kafatası indisi 82-91 arasında değişiyordu ve aritmetik ortalaması ise, 86'ydı. Luschan, yüz indisininin 80-96 arasında olmasına karşın çok farklılıkları içerdiğine ve 85-86 indisine 5 kez, 89-90 indisine ise 4 kez rastladığına da değinmektedir.⁴ (Ayrıntılı bilgi için bkz. Luschan 1886:170-171, 1911:230, 1927:204-205).

Ancak, Babinger (1934:679), Luschan'ın "Tahtacıların Lykienlerin devamı olabileceği" görüşünü, "doğruluğu çok düşük bir olasılık" şeklinde değerlendirmektedir. Tahtacıların "Dendrophoroi Bruderschaft" in kalıntılarını oluşturabileceğini ileriye süren G. Jacob'un tezi gibi⁵ Likya'ya yaptığı gezilerle⁶ burada yaptığı kafatası ölçümleri sonucunda onları Lykienlerin kalıntıları gören Luschan'ın düşüncelerinin doğruluğu da Babinger için oldukça düşük bir olasılıktır. Çünkü Babinger'e göre, onlar

yüksek bir olasılıkla İran'dan Batı Anadolu'ya "göç ettirilmiştir".

"ÇEPNİ" VE KÜÇÜK ASYA'NIN ESKİ HALKLARI (MI?)

Luschan'a önce coğrafyacı Humann⁷ (1880) Tahtacılarıdan söz etmekte ve onların cenaze törenlerine yer vermektedir. Humann, Tahtacıları "Çepni" de diyerek, onların Küçük Asya'nın eski halklarından olabileceğini dile getirmekte⁸; önce Hıristiyan olmalarına karşın, zamanla korkudan İslâmiyete yöneldiklerine, sonraları onu da unuttuklarına değinmektedir.

Tahtacı kavramının muhtevasını ağaç kesen, oduncu ve Şiliğe yakın bir Anadolu tarikatının adı olarak değerlendiren Babinger de (1934:679) Tahtacıların "Çepni"liği konusunda oldukça farklı bir yaklaşım içindedir ve etnografya ile din tarihi açısından Tahtacıları, XIV. yüzyılın sonundan itibaren, "Çepni"/"Çetni" olarak bilinen, "Zeybek" ya da "Kızılbaş" adı altında toplanan tarikat parçaları gibi kapalı bir topluluk olarak görmektedir.⁹

Diğer taraftan, Babinger (1934:679), Tahtacıların -tıpkı Humann gibi- "kökleri bugüne kadar bilinmeyen Anadolu halkının bir parçası" olduğunu belirtirken, öte yandan da onları "İran'dan Batı Anadolu'ya gelen İranlı göçmenler" şeklinde nitelemektedir.

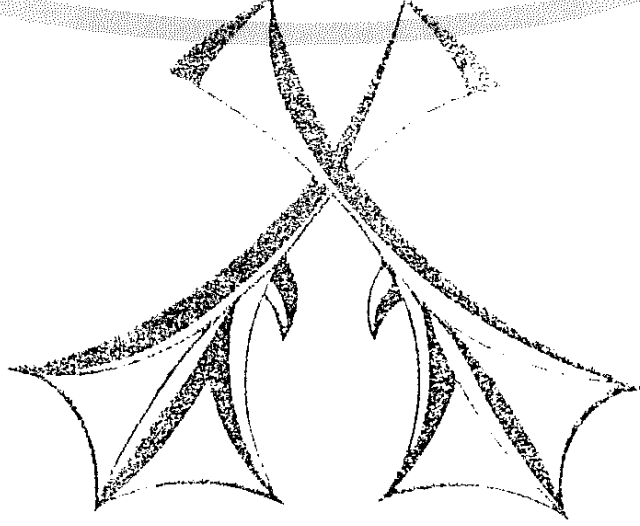
"HİTİTLİ"- "ALAROD" (MU?)

XX. yüzyıla birlikte, gezgin Banse (1916) eserinde Tahtacıları değinmeden edememektedir. Banse (1916:154) Tahtacıları gerçek "Hititli" olarak görmüştür. O, Türk dilini ve yüzeysel olarak İslâmiyeti kabul ettiğini belirttiği Tahtacıların dininde, bütün eski kültür kalıntılarının saklı olduğunu ileri sürmüştür. Banse'ye göre (1916:14), Anadolu'ya kuzeybatıdan İndo-Germanlar, güneyden Semitler ve doğudan Moğollar tarafından yapılan üç büyük göçün fizyonomik özellikleri, ilginç olduğu kadar her halde kurallara uymayan bir gelişme şekline dönüşerek, "Hititli ırkında" kaybolmasına karşın, dil ve ulus olarak kendine özgü bir damga vurmuşlardır. İndo-Germanların kuzeydoğuda "Alarod" grup olarak dağlık bölgede Ermenileri; Semitlerin İran Körfezi ile Akdeniz arasında Arapları; Moğolların da kuzeybatıda Türkleri oluşturduklarını belirten Banse (1916:14), Türkiye'nin bütün kültürel yaşamının bu akımların etkisi altında geliştiğini ileri sürmektedir. Buradan hareketle, ana ırk olarak gördüğü Alarodla-

Prof. Dr. Yusuf Ziya Yörükân

ANADOLU'DA ALEVÎLER ve

TAHTACILAR

Eklerle Yayına Hazırlayan:

Dr. Turhan Yörükân

Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Araştırmaları Merkezi Kütüphanesi Yavuz ARGIT Bölümü	
Dem.No.	100023
Tas.No.	301.45956 YÖR. A

T.C. KÜLTÜR BAKANLIĞI YAYINLARI 7/2104
Yayımlar Dairesi Başkanlığı
Başyuru Kitapları Dizisi / 56

Ankara - 1955

konağını, hem de köyünü görmeye gelmiş. Dört gün kalıp köyün altını üstüne getirmiş, hem de çıkıp Madran Baba'yı da gezmiş. Dedesi kimbilir kaç bin kez, ne güzel anlattı köyünü, kulesini de, delikanlı o yüzden çıkıp geldi. Madran'ın sularından içmiş. Akçay'a karışan dereciklerde elini yüzünü yıkamış.

Madran'ın başında çıkan o sular içimi yönünden pek güzelmiş. Bozdoğan Belediyesi bu suya el koymuş. Yaşar Holding'e satmış. O da şişeleyip her yere, hattâ Almanya'ya kadar sürüyormuş. Özellikle ordaki Alamlutlular "Yurt Suyu" diyerek kiloluk şişelerin altılık demetini alıp içiyorlar.

Lâkabı Fatma Girik olan Ali Münes'in kızı Zeynep, Almanya'da işçi. Orda kendisi gibi işçi bir Yunanlı delikanlıyla evlenmiş. Köyde, "kocası kim?" diye sormuşlar. Zeynep'in anasına Fatma Bibi diyorlar: "Valla yabancı değil, o da Yunan Alevisi!" demiş. Pek çok Alevi köyü geçmişin olumsuz koşulları yüzünden derelerin içine, dağların ardına kurulmuş. Bugün olumlu mu koşullar? Alevi köylerinin çoğunluğu hâlâ kıraç yerlerde, yoksunluk içinde yaşarken Alamlut böyle bir güzel sekinin üstünde, yeşilliklerin, güzelliklerin içinde; doğrusu çok iyi.

Köyün bir ilkokulu, bir ortaokulu var. Lisenin yerini de ayırmışlar ama devlet sözünde durmamış; cami desen, nerdeyse üç tane yapacak; ama lise dedin mi istekli değil. Gençler de o arsayı top alanı olarak kullanıyormuş. Çok okumuş, hem de çok devrimci yetişmiş Alamlut'tan. Ege Üniversitesinde bir profesörleri varmış. Kansere yakalanmış ne yazık. Şimdi bakınmak için Amerika'daymış.

Ersoy'un büyük dayısı Erdoğan Erdem:

"Valla bu olmadı! Keşke Ada'ya telefon etsek de, arkadaşlarımı çağırıyorduk!" diyor.

Bilmem ki daha nasıl olacak?

"Bunu saymayız, bir daha gel! Dönüp gidince bizi unutma!" diyorlar.

Tatlı dilli, güler yüzlü, saygılı, sevgili insanların köyü Alamlut'u nasıl unutum? Adı aklımda, düşüncemde hem de yüreğimde yazılıdır.

Bir gün Burdur'dan Burhaniye'ye gidiyorum. Nazilli'den bir arkadaş bindi. İzmir'e gidecekmış. Adı Lezgin. Doğudaki köyünü bırakıp Nazilli'ye geleli 25 yıl olmuş. Kardeşi Ferit'le yüzü kapalı eşi de yanımdaydı. Adının anlamını sordum: "Sezgin gibi..." dedi. "Dönecek misin?" diye sordum. Yolboyunca iki yana baktı: "Buralar bırakılır gidilir mi?" dedi.

Ona "Alamlut'u gördün mü, biliyor musun?" diye sordum.

"Ohooo, Alamlut Avrupa, insanları Avrupa!" dedi.

Yolda belde, söyleşilerde, konuşmalarda ne yapıp edip sözü oraya getiriyor. Alamlut'un güzelliklerini anlatıyorum. Bu yazıyı da zaten o amaçla yazdım. Alamlut'u ne kendim unutayım, ne başkası unutsun.

07 NISAN 1999

ANADOLU ALEVİLİĞİNİN ÖZÜNÜ BOZMADAN YAŞATAN TOPLUM: TAHTACILAR

Zeynel Gül

Ege ve Akdeniz Bölgesindeki dağlık bölgeler de bir toplum yaşar. Güleç yüzleri, dostça yaklaşımları, değişik giysileri ile farklı bir toplum.

Elinde, evinde ne varsa konuğu içindir. Kendisi kuru ekmek yese de, misafiri için sofraya donatır. Kendisi açık kalsa bile, dostunu giydirmeyi töre bilmiştir.

Tahtacılar, denir onlara. Yıllarca dağ arkalarında yaşamak zorunda kaldıklarından dolayı orman işçiliği ile uğraşmışlardır asırlarca. Tahta biçip, meşe kömürü yaptıkları için, tarihe (Ağaçeri) olarak geçmişlerdir. alevidirler ve geleneklerine çok bağlıdır.

Tahtacı: sözlükte, ağaç kesen, tahta biçen anlamına gelmektedir.

Yapılan araştırmalara göre, bu gün Maraş, Adana, İçel, Antalya, Muğla, Denizli, Isparta, Burdur, Aydın, İzmir, Manisa, Balıkesir ve Çanakkale vilayetlerindeki geniş ormanlık bölgelerinde yaşarlar.

Eskiden göçebe olarak yaşıyorlardı. 1950'lerden sonra şehirlere de dağlara yerleşik yaşama geçtiler. Eskiden hepsi orman işleri ile uğraşıyorlardı, bu gün bu işçiliği bırakıyorlar. Yani kaçak orman işçiliğini bıraktılar ama, ormanlarda çalışanların çoğunluğunu yine tahtacılar teşkil etmektedir.

Biz daha çocuk iken köyümüzde bu tahta biçme işi devam ediyordu. Orman kesmek yasak olduğu ve ormanlar korumaya alındığı için, bu işçiliği kaçak olarak yaparlardı. Ormana gidecek olanlar, sabaha yakın ağaç kesecekleri ormana varmış olurlardı. Sabahın ilk ışıkları ile birlikte, kesilecek olan ağaca önce niyaz edilir (*affi istenir*) ve kesilip, yontulurdu. Ya da, ormana gitmek için en kötü bir hava seçilirdi. Kış, yağmurlu havalar da orman bekçileri olmazdı genellikle.. Kesilen ağaçlar at ve eşeklere yüklenerek köye getirilir, "Gece ağacı" denilen bir tezgah kurulur, el bıçkısı ile tahtalar biçilirdi.

Gece ağacı yapılacak günler de, köyde hiçbir yabancı olmamasına dikkat edilir, tüm yollar gözetim altında tutulurdu. O gece tüm gençler yardım eder ve iş imece şeklinde bitirilirdi. Biçilen ağaçlar, yine aynı gizlilik içinde, önceden satışı için söz alınan yere at ve eşeklerle götürülür, satılırdı.

KLAUS E. MÜLLER

KULTURHISTORISCHE STUDIEN ZUR
GENESE PSEUDO-ISLAMISCHER

SÉKTENGEBILDE IN VORDERASIEN,

WIESBADEN, 1967, S. 3-9.

DN: 23073

18 SUBAT 1994

Dergi / Kitap
Kütüphane Mercan

1. DIE TACHTADSCHI

Über die schwer zugänglichen Bergzüge des westlichen Lykien finden sich die Anhänger einer Sekte verstreut, über deren Lehren und Praktiken auch bis heute nur sehr spärliche und unvollkommene Nachrichten vorliegen. Es handelt sich um die sogenannten „Tachtadschi“. Das Wort ist türkischer Herkunft und bezeichnet ganz allgemein Leute, die mit Holz zu tun haben, also „Holzfäller“, „Brettschneider“, „Holzhändler“ und dergleichen. Es rührt daher, daß diese Leute seit alters und bis in die ersten Dezennien unseres Jahrhunderts hinein ihren Unterhalt zum größten Teil aus dem Holzhandel und der Köhlerei bestritten¹. Sie selbst ziehen indessen die Bezeichnung „Alevi“, „Ali-Verehrer“, vor², womit schon ein Hinweis auf ihre religiöse Einstellung gegeben ist. Daneben werden die Tachtadschi von manchen Autoren, wie bereits Brown³, dem Türken Riza Yetişen⁴ und anderen auch als „Kysylbasch“ bezeichnet.

Die Ansiedlungen der Tachtadschi halten sich ziemlich genau in Höhen von 1000 bis 1500 m⁵. Ihre Kopfhöhe soll sich auf etwa 6000 belaufen⁶, doch sind solche Angaben im Morgenlande bekanntlich nur summarisch zu nehmen.

Bis vor wenigen Jahren also, da ihnen das türkische Waldschutzgesetz die Axt sozusagen für immer aus der Hand nahm, zogen die jungen Tachtadschi-Männer in die waldigen Berge hinauf, schlugen Holz, verbrannten einen Teil an Ort und Stelle zu Kohle und schafften den Rest auf Maultieren in die Dörfer, von wo ihn die Alten per Wagen zum Verkauf in die benachbarten Städte brachten⁷. Nachdem ihnen aber durch die genannte Bestimmung nun die wichtigste Erwerbsquelle verstopft war und sie einige Jahre lang vergeblich versucht hatten, sich mit dem Anbau bestimmter Nutzpflanzen, die sie bisher noch nicht kultiviert hatten, wie z. B. des Tabaks, zu befrenden, um die empfindliche Lücke in ihren Einkünften damit zu schließen, gingen sie schließlich charakteristischerweise zum Kalkbrennen über, einer Beschäftigung somit, die ihrem alten Hauptgewerbe, wie Riza Yetişen meint, noch am besten entsprach⁸. — Ein plastisches Beispiel für die Macht der Beharrungstendenz im endogenen Kulturwandel!

¹ E. BANSE: Die Türkei, 154. RIZA YETİŞEN: Naldöken tahtacıları, 264.

² T. BENT: The Yourouks of Asia Minor, 269 f.

³ J. P. BROWN: The Darvishes, 168, Fußnote 1.

⁴ RIZA YETİŞEN: Naldöken Tahtacı Alevî Adetleri, 838.

⁵ F. v. LUSCHAN: Die Tachtadschy, 33. ⁶ E. BANSE: a. a. O.

⁷ RIZA YETİŞEN: Naldöken tahtacıları, 264. C. HUMANN: Über die Ethnologie Kleinasiens, 248. ⁸ RIZA YETİŞEN: a. a. O.

12.12.1995

ETHNIZITÄT UND GESELLSCHAFT

Occasional Papers
Nr. 16

Krisztina Kehl
Die Tahtacı
Vorläufiger Bericht über eine
ethnisch-religiöse Gruppe
traditioneller Holzarbeiter
in Anatolien

LIBRARY
Research Centre for Islamic
History, Art and Culture
ISTANBUL

IRCICA: 22900

بناءً علیه آنادولیده کی علوی زمره لرینی تدقیق ایدرکن شو ویا بو مسلک فلسفی ویا مذهبی نامنه تحریات یا بمقدنسه اونلری اولدینی کی قبول ایتک داما اصلی وداها موفقیتلی بر اصول تحری اولاجقدر .

اونلری بعضاً مزدکی ، بعضاً اشتراکی افکار ایله تقيید ایتک ایستینلر واردره . احتمال ، برزمانده ، بریرده بوفکره ذاهب برفکر کودولمش اوله بیلیر . فقط نه بکتاشیلک ، نه قیزیلباشلق او دکلدیر . او ، یالکیز « ملی بن » لک اوزرینه قورولمش وجداً موفق اولمش بر مؤسسه در .

ابن بطوطه بی حیرتده براقان « اخی » لک ، یزانسدن آلتای - اورال یابوا . نلرینه قادر اوزانان ، تشکیلاتی ده عینی مقصد و عینی فتوت ملیه نك بقاسی نامنه جهد ایدیلن بر وارلقدر .

مثلاً هنده ، ایران جنوبییه ، مصره ، آفریقایه ؛ وسطی آوروپایه یا میلان عرقزده بوتبارزلر کورولمز . بلکه اکثریت قدرته اقلیت مطلقه محکوم اولمشدر . فقط اورالرده فردی انکشافلر بولوروز . پشته ده کی « کل بابا » ، مصرده « قایغوسز » ... الخ کبی والحاصل بکتاشیلک بر مذهب دکل واولامازدی . بکتاشیلک بر « ملی حرث » قاینانی اولارق تأسس ایتمش ، حاکم اولمش ، مرید اولمش . نهایت اونیده یاروزک خطا کار تشکیلاتنه قربان اولدقدن صوکره قانونی سلیمان طرفندن دیسیپلینی بوزولان بر اداره حاله ککش کوروروز . بوبوزغون عثمانلی تاریخنده وقعه خیریه یه قادر دوام ایده بیلمش ؛ تورکک رها کاری اولان براواجانی قارداش قاتلی ایتمشدر . بونک سببی ده سرای ایدی ؛ یعنی « غیر ملی » لکدی .

بره سعید

۱۸ ایلول ۱۹۲۶

DA EKIM 1993

Dergi / Kitap
Kütüphanesi Kavacık

Türk Yurdu, c. IV, sayı: 21, Eylül-1926

İstanbul, s. 211-217.

Hamid Sadi

آناتولی اتنوگرافیسی :

Tahricler - تہجیر

تورکیه حدودلری داخلنده بعض کیزلی مذہبلر الا آن موجودیتلرینی محافظه ایتکده در . بونلردن اک زیاده نظره چارپانلردن بری غربی و جنوبی آنادولوده یاشایان « تحتہ جیلر » در . هر دینک یازلمش ، تفسیر و شرح ایدلمش عقیده لری واردر . فقط تحتہ جیلرک مذہبی حقنہ تثبیت ایدلمش هیچ بر شیئہ مالک دکلز . ایچیمزده یاشایان ، اقتصادی حیاندہ مهم برموقی اولان بو چالیشقان انسانلرک مذہبلری ، عرق ماہیتلری حقنہ معلومات صاحبی اولوق هر حالده بوگون بر احتیاج حالنده در . غرب مؤلفلری ایچنده تحتہ جیلر حقنہ اوزون اوزادی یه تدقیقاتده بولونان ذات برلین دارالفنونی اتنوگرافیا مدرسارندن پروفیسور « لوشان Felix Luschan » در . ویانه وپارسده طب تحصیل ایتدکن صوکره آنتروپولوژی و اتنولوژی ده اختصاص کسب ایدوب ویانه برلین اتنوگرافیا موزه لر یله دارالفنونلرندہ چالیشمش اولان پروفیسور لوشانک بشرقده ، بالخاصه آنادولوده متعدد تدقیق سیاحتلری واردر . آنطالیه ده کی اوزون تدقیقاتک نتیجه سی اوله رق تحتہ جیلرہ دائر ۱۸۹۰ سنه سنده (Arch. f. Antrop.) Die Laechtadschrie عنوانیله بویوک بر اثر نشر ایتمشدر . بر جوق رسملرله تزین ایدلمش اولان بو اثرک بوگون نسخه سی قلاممشدر . یالکیز کتبخانه لرده مطالعه سی قابل اولقده در . اخیراً عین مؤلف « قوملر ، هرقلر ، لسانلر » دیه یکی بر کتاب نشر ایتدی . بوراده تحتہ جیلر حقنہ کی بوتون معلوماتی خلاصه ایتکده اولدیفندن اثرک بوقسمی عیناً نقل ایدلم : [۱]

بک محدود مقدارده ، احتمال ۱۰۰۰ عائله ، یا خود ۵۰۰۰ نفوس قادر خصوصی بر جماعت آنطالیه حوالیسندہ یایلمش - حتی کیزلنمش دینه جک بر حالده - بولونقده در ، که بونلره غربی آنادولوده علوی یعنی علی طرفداری تسمیه ایدیلیر ، فقط اونلر کندیلرینه تہجیری دیرلر ، حقیقہ ده بونلر طاغیرده یاشایان و کرسته .

[۱] Voeker, Rassen, Sprachen : Luschan ، برلین ۱۹۲۲ ، ص ۹۰ .

-Tahtacılar

Süleyman Fikri

آناظرینک دینی انوغرافیا سی

تک و لایتنده تخته جیلر

تخته جیلرک اعتقادات و عنعناتی حقتده صوک زمانلره قادیار هیچ برشی نشر ایدیله مشدی . یالان یا کلیش افواه ناسده بعض روایت موجود ایسه ده بونلرک طوغری بلقنه بالطبع حکم ایدیله من. بونک ایچون کندیلرله یاقیندن تماسده بولونمق، بر مدت آره لرنده قالمق و کتومیتلرینه رغماً عادت و اعتقادلرینه مهمالمن واقف اولمق ایجاب ایتدیکندن اهمیتله تعقیب نتیجه سنده الده ایدیه بیلدیکم معلوماتی بروجه زیر بیان ایلورم .

۱۹۱۷ ده J. H. Mordtmann طرفندن برلینده منتشر « بوکونکی تورکیه » اثرینک یوزنجی صحیفه سنده دینیلیورکه: تخته جیلر مسلمان ده کیلدرلر، بونلری سنی تورکر قزلباش عدایدرلر [V. Luschan] نک بر اثرنده [به دو ته کسه را] نک « عجمستان شاهلنی » اثرینه عطفاً: تخته جیلرک و حتی نصیریلرک دخی اهل توحید اولدقلرینی ادعا ایدیور .

تخته جیلرک بر برینی چوق سودکلرینی و یکدیگرینه حرمت ایتدکلرینی وقادینلرینک کندی مذهبالرلرندن قاجادقلرینی و شیخلرینه صوک درجه حرمتله ماللرینک قسم کلیننی و بردکلرینی بحث ایلدکه در .

آلمان مؤلنی [Franz-Babingea] تخته جیلره (tshapni - چینی) ویا (tsohetni - جینی) و موردتمانک (Tsattvisat) دیدکلرینی و چینیلرک طرزون طرفلرنده ۱۴ نجی عصر نهایتلرنده ده کورلدکلرینی سویلیور . فضلله اوله رق سنی

اوز قومک تعلیم و تربیه سنه اهمیت و برمش ، ابتدائی تعلیمک اصولارینی اصلاح ایله مش ، تورکجه غزنه ، رساله لرو کتابلر نشر ایدیه رک اوز خلقنی اجتماعی و سیاسی جهتدن تنویر و تربیه ایله مکه چالیشمشدر . اسماعیل بک عیارنده کی برذاتک فکر و تأثیرلری البته یالکز قیریم کبی طار بر محیط ایچنده قالا مازدی .

بو ذاتک بوتون تورکرک جماعت خادمی و بویوک مفکوره جیسی اولدیغنه آرتیق همیز قائلز . « یشیل جورت » ده قالان قیریم تورکلکی ایشنه بو کبی بر « میرزا » ده یتشد برمشدر ... لا کین شونی ده قید ایتله یزکه لیه رال و ملتیبی اولان بومیرزایی قیریمک اسیلزاده لری دکل ، « قارا نانا لری » بنسه مشلردر . ذاتاً اسماعیل میرزانک خدمت لری دوام ایتدیره نلرده « قارا نانا لره » ایچندن چیقمشلردر . خلقدن یتیشن آواز اوغلی حسن صبری ، شاعر عثمان آچقو قراقلی ، جعفر سید احمد ، مرحوم آ. مهدی ، ا. اوزنباشلی و سائره ، اسماعیل میرزایی کندیلرینک بویوک رهبری و استادی عد ایتدکه درلر . قیریمک املا کدار اسیلزاده لری صنفندن اسماعیل غاسپری کبی بر ذات چیقمش ایسه ، بو یوردک زوکورت بروه تهری ایچندن ده بکر جوان زاده کبی شیدالیست بر عالم چیقمشدر :

« نه میرزا بار صومیده نه آیتولی بای

بابام بر جوان ، آنام زایدا بای »

دیین بو ذات کوک آلپ واری نظملر یازان بر شاعر ، ایلریده « کوربیلی زاده » ئیننده کی عالم اوله سی بکله نیلن چوق چالیشقان بر علم آدمیدر .

آرقاداشمز زکی و لیدی بکک دیدیکی کبی ، « تورک دنیا سنده حرث بحرانی دوری ، دینه نویسه سزا اولان بوکونلرده کوجولک قیریم اولدکه سنده ده « عربجیلک » « لاتینجیلق » ، « محلی لهجه جیلک » ، « عمومی لهجه جیلک » کبی بر طاقیم حرثی مجادلر جریان ایتدکه در . قیریمک سیاسی وضعیتنک ایلریده نه کبی بر شکله دوکوله جکینی بوکوندن کسدریمک مشکل ایسه ده ، اونک مستقل بر تورک مدنیت و حرثی یاراتامیاجقنی شیمیدین سویله به بیلرز . قیریمیلر بوساحده البت ارجح یا جنوب تورکلری یا خودده اورتا تورکرک زمره سنه قاتیلمنه مجبور اولاجقلردر .

سید بطلال اوغلی : عبدالله

variations on a theme. The *Djam' al-takhmīs* by Ayt-mish al-Khiḍarī al-Zāhirī (d. 846/1442) (which in the Chester Beatty ms. (4215) of the 10th/16th century provides a good example of the potential of calligraphic creativity and variety) offers an excellent sample: a vocabulary seems to be established for each stanza (or section of the *Burda*); sometimes shared lexical formulae and conventions appear to have been established that are in fact independent of the language of the *bayt* (and illustrate the exegetical tradition for the particular section or *bayt*). For example, the *bayt* beginning *wa'nsub ilā dhātihī mā shi'ta min sharaf*^m (in the section of the poem describing the *Isrā'* has inspired a number of *takhmīs* (dating back to the 14th century), all of which articulate the role of the Prophet in the *ṣuhuf* (or text of the *Qur'ān*).

The same collection—in the very manner of its calligraphic arrangement—further illustrates the essential subordination of the amplification to the *Burda* (and the virtual anonymity of the glossator in such collective presentations); and, conversely, that certain *takhmīs* (from various periods) were favourites and had a wide diffusion: for in the Ayt-mish collection we find the three *takhmīs* contained in the Khalili collection (mss. 563, 223 and 79), notably those of one Nāṣir al-Dīn Muḥammad b. 'Abd al-Ṣamad al-Fayyūmī (mid-14th century) and the better-known Abū Bakr b. Ḥiḍḍja al-Ḥamawī (d. 837/1434; see Brockelmann, II², 16-20, S II, 8-9).

The great reverence which the poem enjoyed in the pre-modern period led to the composition of *takhmīs* with Turkish and Persian intralination, and to "variations in the non-Arabic countries like India" (Schimmel, *As through a veil*, 187).

Bibliography: A.J. Arberry, *The Chester Beatty Library. A handlist of the Arabic manuscripts*, v, Dublin 1962; F. de Blois et al., *The Nasser D. Khalili Collection of Islamic art. A survey of the arts of the Islamic lands*, viii (forthcoming); *Dār al-Kutub al-Miṣriyya, Fihris al-kutub al-'arabiyya*, iii, Cairo 1927; Ibn 'Aṭā' Allāh al-Iskandarī, *Unwān al-tawfiq fī ādāb al-ṭarīq*, Damascus 1962 (tr. 'A'isha 'Abd al-Rahman at-Tarjumāna, *Self-knowledge. Commentaries on Sufic songs*, Tucson, Arizona 1978); M.Y. Kokan, *Arabic and Persian in Carnatic*, Madras 1974 [not consulted]; O. Loth, *A catalogue of the Arabic manuscripts in the Library of the India Office*, London 1877; R. Mach, *Catalogue of Arabic manuscripts in the Garrett Collection*, Princeton 1977; A. Mingana, *Catalogue of the Arabic manuscripts in the John Rylands Library Manchester*, Manchester 1934; Zakī Mubārak, *al-Madā'ih al-nabawiyya fī 'l-ādāb al-'arabī*, Cairo 1935; Süleymān Nahfī, *Takhmīs-i Kaṣīde-yi Bürde*, Istanbul 1297/1880; Annetarie Schimmel, *And Muhammad is His messenger*, Chapel Hill and London 1985; eadem, *As through a veil*, New York 1982; Sezgin, *GAS*, ii; G. Vajda, *Index général des manuscrits arabes musulmans de la Bibliothèque Nationale de Paris*, iv, Paris 1953. [Some errata: The *al-Warda al-dhakiyya fī takhmīs al-Burda al-zakiyya* by Abū Bakr b. Ramaḍān b. Mūk (London, India Office, Loth 1044, ff. 279-301), identified in Sezgin (ii, 234) as a *takhmīs* of Ka'b b. Zuhayr's *Bānat Su'ād*, is in fact yet another amplification of al-Būṣīrī's *Burda*; further, the amplification of Ibn Zaydūn's *Nūniyya* listed as anonymous in Mach 4058 appears to be a copy of the *takhmīs* by Saḥī al-Dīn al-Hillī.] (P.F. KENNEDY)

TAKHT-I DJAMSHĪD [see **ISTAKHR**].

TAKHT-I TĀWŪS (P.), the Peacock Throne, a name given to various highly-decorated and much bejewelled royal thrones in the eastern Islamic world,

in particular, to that constructed for the Mughal Emperor Shāh Djahān (1037-68/1628-57 [q.v.]).

There are relevant accounts in the contemporary Indo-Muslim sources, e.g. in 'Abd al-Ḥamīd Lāhawrī's *Bādshāh-nāma* and Muḥammad Ṣāliḥ's *Amal-i Ṣāliḥ*, and in the accounts of European travellers who claimed to have seen the throne, such as Tavernier, Bernier and Manucci. These last authorities, however, contain serious discrepancies in their accounts of the throne, which are hard to reconcile with the facts, leading one to wonder if they really did see it properly.

The first *darbār* at which the Peacock Throne was used seems to have been when Shāh Djahān celebrated the 'Īd al-Fiṭr and Nawrūz together at Āgra in Shawwāl 1044/March 1635, and thereafter, the sources make frequent mention of its use by the Mughals. A contemporary painting from a royal album of Shāh Djahān's shows the Emperor on a gold-enamelled and jewel-encrusted throne which has four legs and four columns supporting a rectangular domed canopy with a projecting cornice and two peacocks perched above. According to Bernier, the peacocks were made by a French craftsman, possibly Austin of Bordeaux (see Victoria and Albert Museum, *The Indian heritage. Court life and arts under Mughal rule*, London 1982, no. 57; there are other, similar paintings in existence). Later Mughal emperors, including the penultimate one, Mu'īn al-Dīn Akbar II b. Shāh 'Ālam II (1221-53/1806-37), are said to have had less costly replicas made of the Peacock Throne.

Shāh Djahān's throne was carried off when Nādir Shāh [q.v.] sacked Dihlī in 1151-2/1739. One eyewitness account of the event, Ṭīhrānī's *Nādir-nāma*, records that the Persian conqueror had 17 thrones amongst his spoils. Much of the throne, including its columns and bevelled roof, could have been dismantled at Qandahār, during Nādir's return journey, when many of the plundered Indian jewels were sewn on to the Shāh's tents as symbols of royal authority.

Since then, there has been considerable confusion regarding thrones to be found in the Persian capital Tehran. Displayed in the Gulistān Palace of the Qājārs, and seen in the 19th century by various European travellers such as Curzon, were the so-called "Marble Throne", Takht-i Marmar, of Karīm Khān Zand, and the "Peacock Throne", actually made for Faṭḥ 'Alī Shāh [q.v.] by the Ṣadr of Iṣfahān Muḥammad Ḥusayn Khān when the Shāh married an Iṣfahānī wife known as Tāwūs Khānum. Both of these are platform thrones of typical Indo-Persian style. Now in the Bank Melli vaults, with the Persian crown jewels, is the "Nādir Throne", which is of the chair type and has no connection with the great conqueror (the name to be interpreted as *nādir* "remarkable"?) and cannot be older than Faṭḥ 'Alī Shāh's time, probably younger in its present form. See G.N. Curzon, *Persia and the Persian question*, London 1892, i, 317-22, with illustration; V.B. Meen and A.D. Tushingham, *Crown jewels of Iran*, Toronto 1968, 54-7 (for the "Nadir Throne").

Bibliography (in addition to references in the article): Abdul Aziz, *Thrones, tents and their furniture used by the Indian Mughals*, Lahore n.d. [1940s], 35-73; K.R.N. Swamy and Meera Ravi, *The Peacock Thrones of the world. A reference authority*, Bombay 1993.

(C.E. BOSWORTH)

TAKHTADJĪ (T.), literally "one who works in woods and forests, woodcutter, sawyer" (< *takhta* "wood"), the name of one of the Turkish nomadic groups of Anatolia which had a special legal status in Ottoman times, defined by their nomadic

SDÜ Fen-Edebiyat Fakültesi
Sosyal Bilimler Dergisi
2004, Sayı:11, ss. 187-190.

Tahtacılar -

Ali Selçuk, *TAHTACILAR (Mersin Tahtacıları Üzerine Bir Araştırma)*, Yeditepe Yayınevi, II. Baskı, İstanbul 2005, 379 s.

Hakan KARAGÖZ*

Tahtacılar¹, Ege bölgesinde, Çanakkale ve Balıkesir'den itibaren, Anadolu'nun güneyinde uzanan Toros dağları boyunca, Denizli, Isparta, Muğla, Burdur, Antalya, Adana, Mersin ve Gaziantep yörelerinde yoğun olarak yaşamakta olup geçmişten günümüze yerli ve yabancı pek çok akademisyenin ve araştırmacının dikkatini çekmiştir. Tahtacılar, inanç sistemleri, gelenek ve görenekleri itibariyle, Orta Anadolu Aleviliğinden farklı bir dinî yapıya sahip olmaları, dışarıya karşı kapalı tutumları ve etnik menşeleri itibariyle daima merak konusu olmuştur.

Humann, Brown, Luschan, J. P. Roux, F. W. Hasluck ve ünlü tarihçi F. Babinger gibi batılı araştırmacılar, 1860'lı yıllardan itibaren Tahtacılar üzerine bilimsel çalışmalar ortaya koymuşlardır. Türkiye'de ise Baha Said, Rıza Yetişen, Süleyman Fikri, İsmail Engin, Yusuf Ziya Yörükkan, Murat Küçük bu konuyla ilgilenen diğer araştırmacılar arasında gelmektedir. Tahtacılarla ilgili olarak Ali Selçuk'un son derece güzel ve

* Araştırma Görevlisi, SDÜ-Sosyal Bilimler Enstitüsü, Tarih Bölümü.

¹Tahtacı kavramına ilk defa XVI. yüzyıla ait resmi kayıtlarda rastlanmaktadır. XVIII. Yüzyıla kadar yarı göçebe bir hayat tarzı süren Tahtacılar, aynı yüzyılda Osmanlı Devleti tarafından iskâna tâbi tutulmuşlar, günümüzde ise tamamen yerleşik hayata geçmişlerdir; s.313.